گازی و گازیکەر
د چل حەدیسێن پێغەمبەری
دا ـ سلاڤ لێ بن ـ

كتێب : گازى وگازيكەر دچل حەديسێن پێغەمبەرى دا
دانەر : علي حسن علي عبد الحميد الأثري الحلبي
وەرگێڕ : تەحسين ئيبراهيم دۆسكى
بەرگ : نجم الدين بيرى
چاپا : ئێكێ ٢٠١١
چاپخانەيا ڕۆژهەلات – هەولێر
ژمارا سپارتنێ ل پەرتووكخانەيا بەدرخانيان ل دهۆكێ: ٢٥١٣
ژ وەشانێن پەرتووكخانەيا (ديار بەكر) ل زاخۆ

گازی و گازیکەر
د چل حەدیسێن پێغەمبەری دا
ـ سلاڤ لێ بن ـ

کۆمکرن و لێکدان
علي حسن علي عبد الحميد
الأثري الحلبي

وەرگێران
تەحسین ئیبراهیم دۆسکی

پێشگۆتن

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ، ونعوذ بالله من شـرور أنفـسنا ومن سيئات أعمالنا ، مـن يـهـده الله فلا مضل له ، ومن يضلل فلا هـادي له .

وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له .

وأشهد أن محمداً عبده ورسوله .

خواندەڤانێن هێژا : ئەڤا ل بەر دەت ناميلكەيا كورتە كو چل حەديسێن پێغەمبەری ـ سلاڤـ لێ بن ـ ب خۆڤە دگرت ، هەر حەديسەك بناخەيـەكێ گرنگ ژ بناخەيێن گازيكرنا ژ بۆ دينێ خۆ بنەجـه دكەت ، ورێكا ڕاست ودورست بۆ گازيكەرێن ئيسلامێ بەرچاڤـ دكـەت ، وئـەو حـەديس يـێن هاتينە هلبژارتن ژ لايێ سـەيدايێ هێـژا (علـي حـسن علـي عبـد الحميـد الأثري الحلبـي) ڤە ، وئارماج ژێ وەكی ئەو ب خۆ ل دەسپێكا نـاميلكێ ئاشكەرا دكەت ئەم ب سەر وی مەنهەجێ روهن وئاشـكەرا هلبـبين يـێ پێغەمبەری ـ سلاڤـ لـێ بن ـ دەسنيشان كری بۆ هەر كەسەكێ ب كارێ دەعـوێ وگازيكرنـا ژ بـۆ ئيـسلامێ ڕابـت ، دا ئـەو ل سـەر مەنهـەجێ پێغەمبەراتييێ بچت نە كو دويكەفتنا وان مەنهەجێن خەلـەت بكـەت يـێن هندەك كەسان ل دويڤـ زانين وئجتهادا خۆ دەرێخستين وبـەرێ خـەلكی دايـێ ، ئەو مەنهەجێن موخالفەكا ئاشكەرا بۆ ڕێكا پێغەمبەری ـ سلاڤـ لێ بن ـ تێدا هەی .

ونڤیسەریْ ڤیْ نامیلکیْ بەرگەڕیان کرییە کو ڤان حەدیسان ب ڕەنگەکیْ زانستی (تەخریج) بکەت ل دویڤ بناخەییْن علمیْ حەدیسیْ ، ووی کارکرییە ب تنیْ حەدیسیْن دورست ڤەگوهیْزت ، وهندەك ڕوهنکرنیْن کورت بدەتە هەر حەدیسەکیْ ، وپشتی مە کرییە دلیْ خوْ کو ڤیْ نامیلکیْ ڤەگوهیْزینە سەر زمانیْ کوردی ، مە نەڤیا تەخریجا حەدیسیْ بدەینە د گەل دەقا کوردی ، ب تنیْ مە دەقا حەدیسیْ ب عەرەبی وڕامانا وان ب کوردی دانا ، د گەل ویْ ڕوهنکرنا کورت یا سەیدای ل دویماهییا هەر حەدیسەکیْ ئینای ، ومە دەسکارییەکا گەلەکا کیْم ل سەر ڤیْ شروْڤەکرنیْ کرییە ، دا مەسەلە پتر ل بەر خواندەڤانی یا ئاشکەرا بت .

هیڤییا مە ژ خودایێ مەزن ئەوە ئەو ڤی کاریْ مە بوْ خوْ حسیْب بکەت ومفایەکا باش بوْ خواندەڤانان بکەتە تیْدا .

والحمد لله رب العالمين .

تەحسین ئیبراهیم دوْسکی

دهوْك ٢٠ / صفر / ١٤٢٨ مشەختی

٩ / ئادار / ٢٠٠٧ زایینی

حەدیسا ئێکێ
بناخەیێ هەمی کاران

١ ـ عَنْ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ يَقُولُ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ يَقُولُ : ﴿ **إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى ، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ** ﴾ رواه البخاري ومسلم .

عومەرێ کورێ خەططابی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : من گوه ل پێغەمبەری بوو ـ سلاڤ لێ بن ـ دگۆت : ﴿ **هندی کارن ب ئنیەتێنە ، وبۆ هەر مرۆڤەکی ئەو هەیە یا وی کرییە لێ خۆ ، ڤێجا هەچییێ مشەختبوونا وی بۆ خودێ وپێغەمبەرێ وی بت ، مشەختبوونا وی بۆ خودێ وپێغەمبەرێ وییە ، وهەچییێ مشەختبونا وی بۆ دنیایەکێ بت دا بگەهتێ ، یان ژنگەهێ دا مارە بکەت ، مشەختبوونا وی بۆ وی تشتییە یێ وی مشەخت کرییێ** ﴾ .

ئەڤە ئێك ژ حەدیسێن زێدە گرنگە ژ بەر کو قاعدەیەکێ گرنگ ژ قاعدەیێن دینی د ناڤ خۆ دا هل دگرت ، ئەو ژی ئەڤەیە : هندی ئنیەتە بناخەیە بۆ هەمی کار وکریاران ، وچو کار بێ ئنیەت نائێنەکرن ، وئنیەتە کارێ مرۆڤی دورست دکەت وهەر ئەو ژی کارێ مرۆڤی خراب دکەت،

ژ بەر ڤێ چەندێ زانایەکێ وەکی عەبدررەحمانێ کورێ مەهدی دبێژت : ((هەر کەسەکێ بڤێت کتێبەکێ بڤیست بلا ب ڤێ حەدیسێ دەست پێ بکەت)) .

ڤێجا بەری هەر تشتەکی دڤێت ئەو مرۆڤێ بۆ ئیسلامێ گازی بکەت ئنیەتا خۆ دورست بکەت ، دا ئەو هەر کارەکێ هەی دورست ببینت ، ڤێجا ئەگەر وی ئەڤ چەندە کر ئەو دێ شێت ب ساناهی سەر وی واقعێ شەرمزار هل بت یێ ئوممەت ئەڤرۆ تێدا دژیت .

حەديسا دووێ

شەرمزارييا موسلمانان

٢ ـ عَنْ ابْنِ عُمَرَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَـنْـهُ ـ قَـالَ : سَـمِـعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ يَقُولُ : ﴿ إِذَا تَبَـايَعْتُمْ بِالْعِينَـةِ ، وَأَخَـذْتُمْ أَذْنَابَ الْبَقَرِ ، وَرَضِيتُمْ بِالزَّرْعِ ، وَتَرَكْتُمْ الْجِهَادَ ، سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ذُلاً لا يَنْزِعُهُ حَتَّى تَرْجِعُوا إِلَى دِينِكُمْ ﴾ رواه أبو داود والبيهقي .

عەبدللاهێ كورێ عومەرى ـ خودێ ژێ رازى بت ـ دبێژت : من گوهـ ل پێغەمبەرى بوو ـ سلاڤ لێ بن ـ دگۆت : **﴿ ئەگەر هەوە كرين وفرۆتن ب سەلەفێ كر ، وهەوە كورييا چێلان گرت ، وهوين ب چاندنێ رازى بوون ، وهەوە جيهاد هێلا ، خودێ شەرمزارييەكا وەسا دێ ل سەر هەوە زال كەت تشتەك وێ شەرمزارييێ ژ سەر هەوە رِاناكەت حەتا هوين ل دينێ خۆ نەزڤرِن ﴾** ئەبوو داوود وبەيهەقى ڤەدگوهێزن .

پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ د ڤێ گۆتنا خۆ دا ئاشكەرا دكەت كو هەر جارەكا ئوممەتا ئيسلامێ چار تشت ل نك پەيدا بوون دێ كەفتە شەرمزارييەكا مەزن ، ئەو هەر چار تشت ژى ئەڤەنە :

١ ـ ئەگەر وان ئەو رِەنگێ كرِين وفرۆتنێ كر يێ كو دبێژنێ : عينە ، وعينە ئەوە مرۆڤەك تشتەكى ب دەين بفروشتە ئێكى پاشى هەر وى تشتى ب بهايەكێ كێمتر ژێ بكرِت وپارێ وى بدەتێ ، وئەڤ رِەنگێ كرِين

وفرۆتنیٚ یێ حەرامە چونکی دبتە رِێك بۆ ریباییێ ، وئەو تشتیٚ ببتە رِێك بۆ حەرامی حەرامە .

٢ ـ ئەگەر ئەو ب خودانکرنا تەرش وحەیوانەتی رازی بوون .

٣ ـ وئەگەر وان کار وکەسپیٚ خۆ کرە چاندن ، و ب عەردی ڤە هاتنە گریٚدان .. وئەڤە ل وی دەمی یێ کو جیهاد تیٚدا فەر دبت .

٤ ـ لەو د یا چاریٚ دا گۆت : وئەگەر هەوە جیهاد هێلا ، یەعنی : ئەگەر ل وی دەمیٚ جیهاد ل سەر ئوممەتیٚ دبتە کارەکیٚ پیٚتڤی ، ئەو جیهادیٚ بهیٚلن و ب بازرگانی وچاندن و ب خودانکرنا حەیوانەتی ڤە موژیل ببن ، هنگی دوژمن دیٚ ل سەر وان زال بت ، ودیٚ وان ئیٚختە دەراڤەکیٚ تەنگ ، وهنگی ئەو دیٚ ژ ڤیٚ شەمزارییێ دەرکەڤن دەمیٚ ئەو ل دینیٚ خۆ دزڤرِنەڤە ، وجارەکا دی دەست ددەنە جیهادا د رِێکا خودیٚ دا .

وجیهاد ، ئەو فەرزا دوژمنیٚن ئیسلامیٚ ل هەمی جه و ل هەمی دەمان خۆ ژیٚ بیٚتەنگ دبینن ، ولیٚ دگەرِیێن ب هەمی رِێکان (تەشویە) بکەن ، ئەو دەرمانە یێ شەرمزارییێ ژ سەر ئوممەتیٚ رِادکەت .

حەدیسا سییێ

هەڤرکی و ژێك جودابوون

٣ ـ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : خَطَّ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ خَطًّا ثُمَّ قَالَ : ﴿ **هَذَا سَبِيلُ اللَّهِ** ﴾ ثُمَّ خَطَّ خُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ : ﴿ **هَذِهِ سُبُلٌ مُتَفَرِّقَةٌ ، عَلَى كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ** ﴾ ثُمَّ قَرَأَ : ﴿ إِنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ﴾ (الأنعام : ١٥٣) رواه الطيالسي وأحمد .

عەبدللاهێ کورێ مەسعوودی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەرێ خودێ ـ سلاڤ لێ بن ـ خیچەك بۆ مە کێشا وگۆت : ﴿ **ئەڤە رێکا خودێ یە** ﴾ پاشی هندەك خیچێن دی ل لایێ ڕاستێ ویێ چەپێ ژ وێ خیچێ کێشان وگۆت : ﴿ **ئەڤە هندەك رێکێن جودا جودانە ، ل سەر هەر رێکەکێ ژ وان شەیتانەك هەیە بۆ گازی دکەت** ﴾ پاشی وی ئەڤ ئایەتە خواند : ﴿ **إِنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ـ هندی ئیسلامە ئەوە رێکا من یا ڕاست هوین دویکەفتنا وێ بکەن ، ودویچونا کۆرە رێکان نەکەن ئەو دێ بەرێ هەوە ژ رێکا وی لادەن** ﴾ وتەیالسی وئەحمەد ڤەدگوهێزن .

مەسەلەكا زێدە گرنگ ژ ڤێ حەدیسێ بۆ مە ئاشكرا دبت ، ئەو ژی هەڤڕكی وژێكڤەبوونە ئەوا ب سەر ئوممەتێ دا دئێت ، دەمێ ئەو ژ ڕێكا خودێ یا ڕاست لاددەت ، وپشت ددەتە سوننەتا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ، ودویكەفتنا وان كۆرە ڕێكان دكەت یێن نەیار ودوژمنێن ئیسلامێ د ناڤ موسلمانان دا بەلاڤ دكەن ب هەر ناڤەكێ هەبت یان ل ژێر هەر دوریشمەكێ هەبت ، دا ڕێزێن وان پێ ژێك ژێك بكەن ، وهێزا وان پێ بژالە بكەن .

وئاشكەرایە كو دەرمانێ ئێكانە یێ ڤی دەردێ گران ئەوە موسلمان هەمی ل سەر ڕێكا خودێ یا ڕاست بگەهنە ئێك ، ووان هەمی ڕێك وڕێبازان یێن شەیتانی داناین بهێلن وپشت بدەنێ .

حەدیسا چاریٚ
ژیٚکڤەبوونا ئوممەتیٚ

٤ ـ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ : ﴿ **تَفْتَرِقُ هَذِهِ الأُمَّةُ عَلَى ثَلاثٍ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةٍ كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إلا وَاحِدَةً** ﴾ قَالُوا : وَمَا هِيَ تِلْكَ الفِرْقَةُ ؟ قَالَ : ﴿ **مَا أَنَا عَلَيْهِ الْيَوْمَ وَأَصْحَابِي** ﴾ رواه الطبراني في المعجم الصغير .

ئەنەسیٚ کورِیٚ ملکی ـ خودیٚ ژیٚ رازی بت ـ دبیٚژت : پیٚغەمبەریٚ خودیٚ ـ سلاڤ لیٚ بن ـ گۆت : ﴿ **ئەڤ ئوممەتە ل سەر حەفتیٚ وسیٚ دەستەکان دیٚ ژیٚکڤە بت ، هەمی یێن د ئاگری دا ئێك تیٚ نەبت** ﴾ گۆتن : ئەو کیژ دەستەکە ؟ پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ گۆت : ﴿ **ئەوا ل سەر رِیٚکەکا وەکی ویٚ یا ئەز وصەحابییێن خۆ ئەڤرۆ ل سەر** ﴾ طەبەرانی ڤەدگوهیٚزت .

وژیٚکڤەبوونا ئوممەتیٚ ل سەر هندە دەستەکان ئەڤرۆ پتر ژ هەر دەمەکیٚ دی یا ئاشکەرایە ، وکەس نەشیٚت حاشتییێ لیٚ بکەت ، وپیٚغەمبەر ـ سلاڤ لیٚ بن ـ د ڤیٚ حەدیسا خۆ دا ئەگەرا ژیٚکڤەبوونیٚ ودورمانیٚ ویٚ ژی بۆ مە دەسنیشان دکەت ، دەمیٚ بۆ مە ئاشکەرا دکەت کو دەستەکا رزگاربووی ویا بەحەشتی ژ ئوممەتیٚ ئەوە یا ل سەر ویٚ رِیٚکیٚ دچت یا

پێغەمبەر ـ سلاڤ لــێ بن ـ وصەحابییێن وی ل سەر چووین ، مەعنا : هەر جارەکا ئوممەتێ خۆ ژ وێ رێکا ژێگۆتی دا پاش ژێك جودابوون وهەڤرکی د ناڤبەرێ دا دێ پەیدا بت ، وهەر رێکەکا دی یا هەبت ژ بلی ڤێ رێکێ رێکا سەرفەرزییێ نابت ، ل دنیاییێ ، و ل ئاخرەتێ ژی ئەو بەرێ خـودانێ خۆ دێ دەتە ئاگری .

بەلــێ رێك چیە ؟

حەدیسا پێنجێ

رِێك چیه ؟

٥ ـ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنَ الْيَمَانِ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ يَقُولُ : كَانَ النَّاسُ يَسْأَلُونَ رَسُولَ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ عَنْ الْخَيْرِ ، وَكُنْتُ أَسْأَلُهُ عَنْ الشَّرِّ مَخَافَةَ أَنْ يُدْرِكَنِي ، فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّا كُنَّا فِي جَاهِلِيَّةٍ وَشَرّ فَجَاءَنَا اللَّهُ بِهَذَا الْخَيْرِ ، فَهَلْ بَعْدَ هَذَا الْخَيْرِ مِنْ شَرّ ؟ قَالَ : ﴿ نَعَمْ ﴾ قُلْتُ : وَهَلْ بَعْدَ ذَلِكَ الشَّرِّ مِنْ خَيْرٍ ؟ قَالَ : ﴿ نَعَمْ ، وَفِيهِ دَخَنٌ ﴾ قُلْتُ : وَمَا دَخَنُهُ ؟ قَالَ : ﴿ قَوْمٌ يَهْدُونَ بِغَيْرِ هَدْيِي ، تَعْرِفُ مِنْهُمْ وَتُنْكِرُ ﴾ قُلْتُ : فَهَلْ بَعْدَ ذَلِكَ الْخَيْرِ مِنْ شَرّ ، قَالَ : ﴿ نَعَمْ ، دُعَاةٌ إِلَى أَبْوَابِ جَهَنَّمَ ، مَنْ أَجَابَهُمْ إِلَيْهَا قَذَفُوهُ فِيهَا ﴾ قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ صِفْهُمْ لَنَا ، فَقَالَ : ﴿ هُمْ مِنْ جِلْدَتِنَا وَيَتَكَلَّمُونَ بِأَلْسِنَتِنَا ﴾ قُلْتُ : فَمَا تَأْمُرُنِي إِنْ أَدْرَكَنِي ذَلِكَ ؟ قَالَ : ﴿ تَلْزَمُ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَإِمَامَهُمْ ﴾ قُلْتُ : فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ جَمَاعَةٌ وَلا إِمَامٌ ؟ قَالَ : ﴿ فَاعْتَزِلْ تِلْكَ الْفِرَقَ كُلَّهَا ، وَلَوْ أَنْ تَعَضَّ بِأَصْلِ شَجَرَةٍ حَتَّى يُدْرِكَكَ الْمَوْتُ وَأَنْتَ عَلَى ذَلِكَ ﴾ رواه البخاري ومسلم .

حوذەیفەیێ کورێ یەمانی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : خەلکی پسیارا باشییێ ژ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ دکر ، ومن پسیارا خرابییێ ژێ دکر ژ ترسێن هندێ دا کو بگەهتە من ، ڤێجا من گۆت : ئەی

پێغەمبەرێ خودێ ، ئەم د جاهلییەت وخرابییێ دا بووین ، خودێ ئەڤە باشییە بۆ مە ئینا ، ئەرێ ڤێجا پشتی ڤێ باشییێ خرابییەکا دی هەیە ؟ وی گۆت : ﴿ **بەلێ** ﴾ من گۆتێ : وپشتی وێ خرابییێ باشییەکا دی هەیە ؟ وی گۆت : ﴿ **بەلێ ، وهندەك دەغەل دێ د ناڤ دا هەبت** ﴾ من گۆتێ : ودەغەلێ وێ چیە ؟ وی گۆت : ﴿ **هندەك مرۆڤن ل دویڤ رێکا من ناچن ، هندەك تشتێ وان یێ باشە وهندەك یێ خراب** ﴾ من گۆتێ : وپشتی وێ باشییێ خرابییەکا دی هەیە ؟ وی گۆت : ﴿ **بەلێ ، هندەك گازیکەرن بۆ دەرگەهێن جەهنەمێ ، هەچییێ گوهدارییا وان بکەت ئەو دێ وان هاڤێنە تێدا** ﴾ من گۆتێ : ئەی پێغەمبەرێ خودێ ! سالۆخەتێن وان بۆ مە بێژە ، وی گۆت : ﴿ **ئەو ژ مەنە و ب ئەزمانێ مە دئاخڤن** ﴾ من گۆتێ : ڤێجا تو چ فەرمانێ ل من دکەی ئەگەر ئەو چەندە گەهشتە من ؟ وی گۆت : ﴿ **خۆ بدە د گەل کۆما موسلمانان وئیمامێ وان** ﴾ من گۆتێ : وئەگەر وان نە کۆم هەبت نە ئیمام ؟ وی گۆت : ﴿ **هنگی تو خۆ ژ وان هەمی دەستەکان بدە پاش ، ئەگەر خۆ مەجبوور بووی کو رەهێن دارێ بدەیە بەر لەڤان حەتا مرن دگەهتە تە وتو یێ وەسا** ﴾ بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن .

ئەڤ حەدیسە رێکا راست ل دەمێ فتنێ بۆ مە ئاشکەرا دکەت ، دەمێ فتنە د ناڤ ئوممەتێ دا پەیدا دبن ، ودوبەرەکی دکەفتە رێزا موسلمانان دڤێت مرۆڤ خۆ بدەتە د گەل کۆما موسلمانان ، ئەو کۆما خودان ئیمام ، یەعنی : ئەو خەلیفە یێ ئەحکامێن شەرعی ل سەر خەلکی ب کار دئینت

وئالایێ دینی بلند دکەت ، وئەگەر خەلیفەییێ شەرعی نەما وموسلـمـان ل سەر کۆمەکا پارت ودەستەکا لێکڤەبوون ، وهەر دەستەکەکێ گۆت : حەقی ئەوە یا د گەل مە هەی ، وهەچییێ نە د گەل مـە ب کێـر نائێـت ، هنگی رێکا دورست ئەوە مرۆڤـ خۆ نەدەتە د گەل چ ژ وان دەسـتەکان ، دا ژ خرابییا وان بێتە پاراستن ..

بەلـێ مەعنا ڤێ گۆتنێ ئـەو نـیـنـە مرۆڤـ دەستان ژ گازیکرنا بۆ دینی بەردەت ، وفەرمان ب باشییێ ل خەلکی نەکەت ، وبەرێ وان ژ خرابییێ نەدەتە پاش ، نە ! کاروانێ دەعوێ ل چو دەم و ل چو جهان ڕاناوەستت ، وەکی دێ بۆ مە ئاشکەرا بت .

حەدیسا شەشێ
ئاشکەراکرنا رێکێ

٦ ـ عَن الْعِرْبَاضَ بْنَ سَارِيَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ مَوْعِظَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ ، وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ ، قُلْنَا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّ هَذِهِ لَمَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَمَاذَا تَعْهَدُ إِلَيْنَا ؟ قَالَ : ﴿ **قَدْ تَرَكْتُكُمْ عَلَى الْبَيْضَاءِ ، لَيْلُهَا كَنَهَارِهَا ، لا يَزِيغُ عَنْهَا بَعْدِي إلا هَالِكٌ ، وَمَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسَيَرَى اخْتِلافًا كَثِيرًا ، فَعَلَيْكُمْ بِمَا عَرَفْتُمْ مِنْ سُنَّتِي ، وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ ، وَعَلَيْكُمْ بِالطَّاعَةِ ، وَإِنْ عَبْدًا حَبَشِيًّا ، فَإِنَّمَا الْمُؤْمِنُ كَالْجَمَلِ الأَنِفِ حَيْثُمَا قِيدَ انْقَادَ** ﴾ رواه أحمد وابن ماجه والحاكم والبيهقي .

عرباضێ کورێ ساریەی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەرێ خودێ ـ سلاڤ لێ بن ـ وەعزەکێ ل مە کر چاڤان رۆندك ژ بەر باراندن ودل ژ بەر رەجفین ، ئینا مە گۆت : ئەی پێغەمبەرێ خودێ ! ئەڤە وەعزێ خاترخواستنێ یە ، ڤێجا تو چ شیرەتێ ل مە دکەی ؟ وی گۆت : ﴿ **من هوین یێن هێلاینە ل سەر رێکەکا سپی وئاشکەرا ، شەڤا وێ وەکی رۆژا وێ یە ، پشتی من ئێکێ تێچوویی نەبت کەس ژێ لا نادەت ، وهەچییێ ژ هەوە بمینتە ساخ ژێك جودابوونەکا زۆر دێ بینت ، ڤێجا وە ئێمانەت ئەوا هەوە زانی ژ سوننەتا من ، وسوننەتا**

خەلیفێن مـن یێن سەرڕاست و ب هیدایـەت هـاتین ، ب پـدیین هـوین بگـرن ، وهەوە ئێمانەت گوهـدارییا مـەزنان ، ئەگـەر خـۆ عەبـدەکێ حەبەشی ژی بت ، چونکی هندی مەتەلا خودان باوەرییە وەکی مەتـەلا حێشتـرا سەرنەرمە ، بەرێ وی کیڤە بێتەدان دێ چت ﴾ ئەحمـەد وئـبن ماجە وحاکم وبەیهەی ڤەدگوهێزن .

ڕێکا ئیسلامێ ڕێکەکا روهن وئاشکەرایە ، شەڤا وێ دێ بێژی ڕۆژە ، نە کەس لــێ بەرزە دبت ، ونە کەس ژێ بەرزە دبت ، ئەو تێ نەبت یـێ تێچوون بۆ خۆ هلبژارتی ، وچاڤێن خۆ ژ حەقییێ گرتین ، ڕێـك سـوننەتا پێغەمبەری یە ـ سلاڤ لــێ بن ـ وئـەو مـەنـهـەجە یێ صەحابـییـێـن وی و ب تایبەتی خەلیفێن راشدی ل سەر چووین ، وگوهـدارییا وان مەزنانـە یێن ڤی مەنهەجی ب کار دئینن ، بەلــێ ئەگەر هندەك کەس هەبن حەقییێ نە نیاسن ، وخۆ ژ نەحەقییێ نەدەنە پاش ، ئەگەر چیە ؟

تو بێژی ڕێك یا ئاشکەرا نینە لەوا ؟

نەخێر .. ڕێك یا ئاشکەرایە ، بەلــێ مرۆڤـ گەلـەك جاران ڕێـنـیشانان ل بەر خۆ بەرزە دکەن ، لەو دڤێت ڕێنیشان بێنە دەسنیشانکرن .

حەدیسا حەفتیێ
ڕێنیشانێن ڕێکێ

٧ ـ عَن ابنِ عَبَّاسٍ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : خَطَبَ رَسُولُ اللهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ النَّاسَ فِيْ حَجَّةِ الوَدَاع ، فَقَالَ : ﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ ! إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيْكُمْ مَا إن اعْتَصَمْتُمْ بِهِ فَلَنْ تَضِلُّوا أَبَدَاً : كِتَابَ اللهِ وَسُنَّتِي ﴾ أخرجه الحاكم والبيهقي .

عەبدللاهێ کوڕێ عەبباسی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ د حەجا خاتر خواستنێ دا گۆت : **﴿ گەلی مرۆڤان ! من ئەو تشت د ناڤ هەوە دا هێلایە یێ ئەگەر هوین خۆ پێڤە بگرن هوین قەت بەرزە نابن : کیتابا خودێ وسوننەتا من ﴾** حاکم وبەیهەقی ڤەدگوهێزن .

مەعنا : کیتابا خودێ وسوننەتا پێغەمبەرێ وی ـ سلاڤ لێ بن ـ دویر ژ هەوایێ نەفسێ وبەرژوەندییێن شەخصی وتەفسیراتێن حزبی وبۆچوونێن بەرتەنگ ڕێکا ڕاست ومەنهەجێ دورستە .. بەلێ پسیار ل ڤێرێ ئەڤەیە : ئەرێ ما ئێك هەیە خۆ ب موسلمان بزانت و د ڤێ مەسەلێ دا بکەفتە گومانێ ؟ وما ئێك ژ موسلمانان هەیە نەبێژت : ڕێکا دوست کیتاب وسوننەتە ؟

بۆ بەسڤ دێ بێژین : بەلـێ یێن هەین ! بەس ئینكارا وان یا ئاشـكەرا وڕوی ب ڕوی نینە ، چونكی كەسەك نەشـێت ئاشـكەرا ئینكـارا كیتـابێ وسوننەتێ بكەت ، ئەگەر چـەند یـێ د سـەردا چـوویی ژی بـت ، لـەو تشتەكێ ڤەبڕ ل ڤێرێ هەیە تێگەهشتنا دورست ونە دورسـت بـۆ كیتـابێ وسونـنـەتێ ژێك جودا دكەت ، ودڤێت ئەم ڤی تشتی باش بزانین دا باوەر ژ هـەر كەسـەكی نەكـەین دەمـێ دئێـت و ب نـاڤێ دویكـەفتنا كیتـابێ وسوننەتێ دئاخڤت .

حەدیسا هەشتێ
تشتێ ڤەبرِ

٨ ـ عَـنْ أَبِـي هُـرَيْـرَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَـالَ : سُئِلَ رَسُولُ اللَّـهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ : أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ ؟ فَقَالَ : ﴿ **أَنَـا ، وَالَّـذِينَ مَعِي ، ثُمَّ الَّذِينَ عَلَى الأَثَرِ ، ثُمَّ الَّذِينَ عَلَى الأَثَرِ** ﴾ ثُمَّ كَأَنَّهُ رَفَـضَ مَنْ بَقِيَ . أخرجه أحمد .

ئـەبـوو هـورەیـرەی ـ خـودێ ژێ رازی بت ـ دبـێـژت : پـسـیـار ژ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ هاتەکرن : کیژ مرۆڤ ژ هەمییان دچێتـرن ؟ وی گۆت : ﴿ **ئەز ، وئەوێن د گەل من ، پاشی ئەوێن د دویڤ دا ، پاشی ئەوێن د دویڤ دا** ﴾ پاشی هەر وەکی وی ئەوی مـاین قـەبویل نـەکرن . ئەحمەد ڤەگوهێزت .

ژ ڤێ حەدیسێ ئاشکەرا دبت کو رِێکا دورست بۆ تێگەهشتنا قورئانێ وسوننەتێ ئەوێن هەمی کەس پێ دئاخڤن ، ب کارئینانا صەحابییانە وئەوێن ل سـەر رِێکـا وان چـووین ژ تابعییـان وئـەوێن د دویـڤ دا هـاتین ژ دویکەفتیێن وان یێن سەررِاست ، چونکی خێر هەمی ئەوە یـا ل نـك وان هەی ، و ژ وان دەرکەڤت چو خێر تێ نینە ، وهەر کەسەکێ بێژت : ئەز دویکەفتنا کیتابێ وسوننەتێ دکەم ، بێی ئەو تێگەهشتن و ب کارئینانا ڤان

هەر سیێ جیلان ل بەر چاڤـ وەرگرت ، گۆتنا وی ب چو ناچت ، وئاخفتنا وی چو بهایێ خۆ د تەرازییا حەقییێ دا نابت .

وئەگەر ئەڤـ تشتێ ڤەبڕ نەبت کو ڕاستی ژ درەوێ بۆ ئاشکەرا بـت ، بۆ هەر کەسەکی دێ یا ب ساناهی بت بێـژت : ئـەز دویکـەفتنا کیتـاب وسوننەتێ دکەم ، بەلـێ دویکەفتن نە گۆتنا ب دەڤی ب تنێ یە ، بـەلکی ئەو کار وکریارە ، ومەنهەج وپێگیرییە .

وئەگەر چ ئەو کەسێن ل سەر ڤی مەنهەجی چـووین دکـێم ژی بـن ، بەلـێ گومان تێدا نینە کو خێر یا بەردەوامە ، وهەر دێ مینت .

حەدیسا نەهێ
خێر هەر دێ مینت

٩ ـ عَـنْ مُـعَـاوِيَـةَ ـ رَضِـيَ اللَّهُ عَـنْـهُ ـ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ يَقُولُ : ﴿ لا تَـزَالُ طَائِفَةٌ مِـنْ أُمَّتِي قَائِمَـةً بِأَمْرِ اللَّهِ ، لا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ ، وَلا مَنْ خَالَفَهُمْ ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ ، وَهُمْ ظَاهِرُونَ عَلَى النَّاسِ ﴾ رواه البخاري ومسلم .

موعاویە ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : من گوه ل پێغەمبەری بوو ـ سلاڤ لـێ بن ـ دگـۆت : ﴿ **دەسـتـەكەك ژ ئوممەتا من هەر دێ مینت ب ئەمرێ خودێ ڕابتەڤە ، ئەوێن دڤێن وان شەرمزار بكەن یان موخالەفا وان بكەن چو زیانێ ناگەهیننە وان ، حـەتـا ئەمرێ خودێ دئێت ، وئەو دسەركەفتی وئاشكەرا ل سەر خەلكی** ﴾ بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن .

مـەعنا : ئەو خێرا بەحس ژێ هاتییە كرن چو جاران خلاس نابـت ، و ل هەمی دەم وهەمی جهان دێ هەبت ، ودەسـتەكەكا مرۆڤـان دێ مینـت پێ ڕابت وكاری بۆ كەت ، وپیلانـێن فێلبـازان ، هـەر وەسـا دوژمناتییا نەیاران بەرێ وان ژ حەقییێ وەناگێرت ، وئەو كەسێن خۆ ننەدەنە د گەل وان وهەڤالینییا وان ل سەر ڤێ حەقییێ نەكەن چـو زیـانێ ناگەهینتـە وان وتێرا وان هەیە خودێ پشتەڤانێ وان بت ، و ب ئەمرێ خودێ ئەو ڕابـن

و ل سەر ئەمرێ وی خۆ موکم دکەن ، وچاڤەڕێی ئەمرێ وی دبن ، وئـەو ب ڤی ڕەنگی سەرکەفتی وئاشکەرا د ناڤ خەلکی دا دمینن .

و دریوایەتەکێ دا ل نك موسلم هاتییە : ﴿ لا تَزَال عِـصَابَة مِـنْ أُمَّتِـي يُقَاتِلُونَ عَلَى أَمْر اللّه ، قَاهِرِينَ لِعَدُوِّهِمْ ، لا يَضُرّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى تَأْتِيهِمْ السَّاعَة ـ کۆمەك ژ ئوممەتا من دێ مینن شەڕی سەرا دینێ خـودێ کـەن ، ودوژمنێن خـۆ بێـزار کـەن ، وئـەوێن موخالـەفا وان دکـەن چـو زیـانێ ناگەهیننە وان حەتا قیامەت ڕادبت ﴾ و ژ ڤێ حەدیـسێ دیـار دبـت کـو حەتا ڕابوونا قیامەتێ دەستەکەکا سەرڕاست دێ مینت ، وجـیـهــادا وێ د ڕێکا خودێ دا دێ یا بەردەوام بت ، ئەگەر چەند دوژمن ونـەیار دزۆر ژی بن .

وهەر کەسەك ژ کوڕێن ڤـێ دەسـتەکێ گازییـا خـۆ ل سـەر بناخـەیێ چاکی وچاکسازییێ ئاڤا دکەت .

حەديسا دەهێ

چاكى وچاكسازى

١٠ ـ عَنْ سَهْلِ بن سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ : ﴿ **إِنَّ الإِسْلامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا ، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ** ﴾ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَمَا الْغُرَبَاءُ ؟ قَالَ : ﴿ **الَّذِينَ يُصْلِحُونَ عِنْدَ فَسَادِ النَّاسِ** ﴾ رواه الطبراني والقضاعي .

سەهلێ كورێ سەعدێ ساعدى ـ خودێ ژێ رازى بت ـ دبێژت : پێغەمبەرى ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **هندى ئيسلامە دەمێ دەست پێ كرى يا غەريب بوو ، ودێ زڤرت غەريب ، ڤێجا خوزييێن غەريبان** ﴾ گۆتن : غەريب كينە ، ئەى پێغەمبەرێ خودێ ؟ وى گۆت : ﴿ **ئەوێن خۆ چاك دكەن ، يان خەلكى چاك دكەن [1] دەمێ مرۆڤ خراب دبن** ﴾ طەبەرانى وقوضاعى ڤەدگوهێزن .

غەريبيا ئيسلامێ د ناڤ مرۆڤان دا باوەرييێ ل خودان باوەرى زێدە دكەت ، ووى پتر موكم لێ دكەت ، چونكى ئەو د نەفسا خۆ دا يێ

---

(١) ئەگەر بخوينين (يُصلحون) مەعنا وێ دبتە : خەلكى چاك دكەن ، وئەگەر بخوينين : (يَصلُحون) مەعنا دێ بتە خۆ چاك دكەن .

چاكه وبۆ خەلكى ژى يێ چاكه ، وكو مرۆڤێ موسلمان د ناڤ خەلكى دا يێ غەريب بت ئەڤه نه تشتەكه ب سەر وى ب تنێ دا هاتى ، بەلكى بەرى وى گەلەك پێغەمبەر ژى ـ سلاڤ لێ بن ـ هاتينه د ناڤ خەلكێ زەمانێ خۆ دا دغەريب بوون ، وەكى پێغەمبەرى ـ سلاڤ لێ بن ـ بو مه ئاشكەرا كرى كو پێغەمبەر بۆ وى هاتبوونه بەرچاڤ كرن ، ڤێجا وى ديت هندەك پێغەمبەر هەبوون هژمارەكا كێم يا مرۆڤان د گەل دا بوون ، وهندەك ديتن زەلامەك يان دو زەلام د گەل دا بوون ، وهندەك پێغەمبەران كەس د گەل دا نەبو[1].

وئەڤ حەديسه هندێ دگەهينت كو گەلەكييا دويكەفتييێن هەر گازيەكێ نيشانا دورستييا وێ گازييێ نينه .

وچاگييا گازيكەرى وچاكسازييا وى ل سەر سێ بناخەيان ڕادوەستت، بناخەيێ ئێكێ : تەوحيدا خودێ يه .

---

(١) وەكى بوخارى وموسلم ژ عەبدللاهێ كوڕێ عەبباسى ڤەدگوهێزن .

حەدیسا یازدێ
یەکتاپەرێسیــیا خودێ

١١ ـ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ لَمَّا بَعَثَ مُعَاذًا ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ عَلَى الْيَمَنِ قَالَ لَهُ : ﴿ **إِنَّكَ تَقْدَمُ عَلَى قَوْمٍ أَهْلِ كِتَابٍ ، فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَى : أَنْ يُوَحِّدُوا اللَّهَ تَعَالَى ، فَإِذَا عَرَفُوا ذَلِكَ ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمِهِمْ وَلَيْلَتِهِمْ ، فَإِذَا صَلَّوْا ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ زَكَاةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ غَنِيِّهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فَقِيرِهِمْ ، فَإِذَا أَقَرُّوا بِذَلِكَ فَخُذْ مِنْهُمْ ، وَتَوَقَّ كَرَائِمَ أَمْوَالِ النَّاسِ** ﴾ رواه البخاري ومسلم .

عەبدللاهێ کورێ عەبباسی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : دەمێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ موعاذ هنارتی دا ببتە مەزن ل یەمەنێ گۆتێ : **﴿ تو دێ چیە نك مللەتەکێ خودان کیتاب [1] ، ڤێجا ئێکەمین تشتێ تو وان بۆ گازی دکەی بلا ئەو بت کو ئەو تەوحیدا خودێ بکەن ، وئەگەر وان ئەو زانی تو ب وان بدە زانین کو هندی خودێ یە پێنج نڤێژ د رۆژەك وشەڤەکێ دا ل سەر وان فەر کرینە ، وئەگەر وان نڤێژکرن ، تو ب وان بدە زانین کو خودێ زەکاتا مالی ل سەر وان فەر کرییە ، ژ زەنگینێن وان**

(١) خەلکێ یەمەنێ هنگی وەکی حەبەشییان فەلە بوون .

دئێته وەرگرتن و ل فەقیرێن وان دئێته زڤڕاندن ، ڤێجا ئەگەر وان باوەری ب وێ چەندێ ئینا ، تو مالی ژ وان وەرگرە ، وخۆ ژ مالێ وان یێ ب بها بدە پاش ﴾ بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن .

مەعنا تشتێ ئێکێ یێ ل سەر مرۆڤی پێتڤی کو ئەو بزانت ، چونکی بێی وی ئەو نابتە موسلمان پەیڤا تەوحیدێ یە : (لا إله إلا الله) ئانەکۆ : ژ ئەللاهی پێڤەتر چو خودایێن ب حەق نینن ، لەو پەرستن ب ڕامانا خۆ یا گشتی ڤە دڤێت بۆ وی ب تنێ بت ، وپشکا دووێ ژ پەیڤا شاهدێ ئەڤەیە : (محمد رسول الله) ئانەکۆ : ژ موحەمەدی پێڤەتر کو پێغەمبەرێ خودێ یە کەس یێ ژ هەژی دویکەفتنێ نینە .

وئەڤە بناخەیێ دووێ بنەجە دکەت : ڕاستیا دویکەفتنێ .

حەديسا دوازدىٚ

دويكەفتنا كيتابىٚ وسوننەتىٚ

١٢ ـ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ إِذَا خَطَبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ ، وَعَلا صَوْتُهُ ، وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ ، حَتَّى كَأَنَّهُ مُنْذِرُ جَيْشٍ ، يَقُولُ : صَبَّحَكُمْ وَمَسَّاكُمْ ، وَيَقُولُ : ﴿ **بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ** ﴾ وَيَقْرُنُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ : السَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى ، وَيَقُولُ : ﴿ **أَمَّا بَعْدُ : فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ ، وَخَيْرَ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ ، وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا ، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ** ﴾ رواه مسلم وغيره .

جابرىٚ كورِىٚ عەبدللاهى ـ خودىٚ ژىٚ رازى بت ـ دبێژت : دەمىٚ پێغەمبەرى ـ سلاڤ لىٚ بن ـ خوتبە دخواند چاڤێن وى سۆر دبوون ، ودەنگىٚ وى بلند دبوو ، ودژوار دبوو ، دا بێژى ئەو يىٚ لەشكەرەكى ب دوژمنى ئاگەهدار دكەت ودبێژتىٚ : سپێدىٚ وئێڤارى دىٚ ئێتە هەوە ، ودگۆت : ﴿ **ئەز وقيامەت وەكى ڤان هەردووان هاتينە** ﴾ ووى هەردو تبلێن خۆ : يا شاهدىٚ ويا ناڤىٚ ددانە د گەل ئێك ، ودگۆت : ﴿ **وپاشى : باشترين گۆتن كيتابا خودىٚ يە ، وچێترين رِىٚ بۆ هيدايەتىٚ رِێكا موحەممەدييە ، وخرابترين كار كارێن نوى دەركەفتينە ، وهەر بيدعەيەكا نوى دەركەفتى بەرزەبوونە** ﴾ موسلم وهندەكێن وى ڤەدگوهێزن .

وئەڤـ حەدیسە هندىٚ دگەهینت كو دویكەفتنا ڕاست ودورست ئـەوە مرۆڤـ پێگیرییێ ب كیتابا خودىٚ وسوننەتا پێغەمبەرىٚ وی ـ سلاڤـ لـىٚ بن ـ بكەت ، چونكی ڕێكـا دورسـت ئـەوە ، ومرۆڤـ ژ قـەنجیكاران نائێتـە هژمارتن حەتا دویكەفتنا پێغەمبەری ـ سلاڤـ لــىٚ بـن ـ نەكـەت ، وهـەر كارەكىٚ هەبت حەتا ژ مرۆڤی بێتـە قـەبویلكرن دڤێـت دو شـەرت تێـدا هەبن:

ئێك : دڤێت ئیخلاص تێدا هەبت ، یەعنی : بۆ خودىٚ ب تنىٚ بت .

دو : دڤێت یىٚ دورست بت و ب وی ڕەنگی بـت یـىٚ شـریعەت پـىٚ هاتی .

وهندی ئەو ل دویڤ شریعەتی نەبت ئو نائێتە قەبویلكرن ئەگـەر خـۆ ئیخلاص تێدا هەبت ژی .

ئەگەر ڕاستییا ڤان هەردو بناخەیان : تەوحیـد ودویكـەفتن ، د نەفـسا مـرۆڤـی دا بـنـەجـە بوون ، ئەڤـ چەندە دىٚ بتە كلیل بۆ بناخەیىٚ سییىٚ ژ بناخەیێن گازییا ئیسلامىٚ ، بناخەیىٚ خۆپاككرنىٚ .

حەدیسا سێزدێ
خۆپاککرن

١٣ ـ عَـنْ أَبِـي هُـرَيْـرَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّـهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ : ﴿ **مَنْ يَأْخُذُ عَنِّي هَؤُلاءِ الْكَلِمَاتِ فَيَعْمَلُ بِهِنَّ ، أَوْ يُعَلِّمُ مَنْ يَعْمَلُ بِهِنَّ ؟** ﴾ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : فَقُلْـتُ : أَنَـا يَـا رَسُولَ اللَّهِ ، فَأَخَذَ بِيَدِي فَعَدَّ خَمْسًا ، وَقَـالَ : ﴿ **اتَّـقِ الْمَحَـارِمَ تَكُـنْ أَعْبَدَ النَّاسِ ، وَارْضَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَكَ تَكُنْ أَغْنَى النَّاسِ ، وَأَحْسِنْ إِلَى جَارِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا ، وَأَحِبَّ لِلنَّـاسِ مَـا تُـحِـبُّ لِنَفْـسِكَ تَكُـنْ مُسْلِمًا ، وَلا تُكْثِرْ الضَّحِكَ ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ** ﴾ رواه الترمذي وأحمد .

ئەبوو هورەیرە ـ خـودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەرێ خـودێ ـ سلاڤـ لـێ بن ـ گـۆت : ﴿ **کـی دێ ڤـان پـەیڤان ژ مـن وەرگـرت ، وکاری پێ کەت ، یان نیشا وی دەت یێ کاری پێ بکـەت ؟** ﴾ ئـەبوو هورەیرە دبێژت : من گـۆت : ئـەز ئـەی پێغەمبـەرێ خـودێ ، ئینـا وی دەستێ من گرت وپێنج گۆتن ، وگۆت : ﴿ **خۆ ژ حەرامییان بدە پاش دێ بییە عیبادەتکەرترین مرۆڤـ ، و ب وێ رازی بە یا خودێ دایە تە دێ بییە دەولـەمەنتـرین مرۆڤـ ، وقەنجییێ د گەل جیرانێ خۆ بکە دێ بییە خودان باوەر ، ووێ بۆ خەلکی بڤێ تا تە بۆ خۆ دڤێـت دێ بییـە موسـلمان ،**

وگەلەك نەكە كەنی ، چونكی كەنیيا زێدە دلی دمرينت ﴾ ترمذی وئەحمەد ڤەدگوهێزن .

وخۆپاككرن ئازادكرنا نەفسێ يە ژ كێم وكاس ودەغەلان ، و ژ وان نەخۆشييان ژی يێن شەيتان دگەهينتە عەبدێن خودێ يێن چاك ، وچەند مرۆڤ نەفسا خۆ پاك وپاقژ بكەت هند ئەو دێ نێزيكی خوداییێ خۆ بت ، ودێ د فەرمانا وی دا بت ، وئەو كارێ ل بەر خودانێن نەفسێن نساخ دێ ل بەر وی ب ساناهی كەڤت ، وخودێ د ئايەتەكێ دا ئاشكەرا دكەت كو ئەوی كەسی ئيفەح ديت يێ نەفسا خۆ پاقژ كری دەمێ گۆتی : ﴿ **قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا** ﴾ (الشمس : ٩) .

ودەمێ داعيە ڤان هەر سێ بناخەيێن گازييا خۆ ب كاردئينت دڤێت تبيعەتێ دينی ژ بيرا وی نەچت .

حەیسا چاردێ
تبیعەتێ دینی

١٤ ـ عَنْ أَبِي مُوسَى الأشْعَرِيِّ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ إِذَا بَعَثَ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي بَعْضِ أَمْرِهِ قَالَ : ﴿ بَشِّرُوا وَلا تُنَفِّرُوا ، وَيَسِّرُوا وَلا تُعَسِّرُوا ﴾ أخرجه مسلم .

ئەبوو مووسایێ ئەشعەری ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : ئەگەر پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ئێك ژ صەحابیێن خۆ ب هندەك كارێ خۆ هنارتبا دا بێژتێ : ﴿ **خەلكی ب لایێ خۆ ڤە بكێشن ووان ژ خۆ نەرەڤین ، و ل بەر وان ب ساناهی بێخن و ب زەحمەت نەئێخن** ﴾ موسلم ڤەدگوهێزت .

ژ ڤێ حەدیسێ ئاشكەرا دبت كو تبیعەتێ ڤی دینی ل سەر ب ساناهی ئێخستن ومزگینی گەهاندنێ یێ ئاڤاكرییە ، نە كو ب زەحمەت ئێخستن وڤەرەڤاندنێ ، لەو هەر كەسەكێ وەعزەكی ل ئێكی بكەت وگۆتنەكا خێرێ بێژتێ دڤێت ب نەرمی وعەقلداری بێژتێ ، وئەگەر خەلەتییەك ژێ دیت دڤێت ب تازەیی ونەرم وحەلیمی و ب رەحم ودلۆڤانی بگوهۆرت ، و ب ڤان سالۆخەتان ئەم دێ شێین دینێ خۆ بەر ب رێكا راست ودورست ڤە بەین ، ئەگەر نە بلا ئەم ل هیڤیا دەسپێكا خەلەلێ بین .

حەدیسا پازدێ
دەسپێکا خەلەل وسستییێ

١٥ ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : بَيْنَمَا النَّبِيُّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ فِي مَجْلِسٍ يُحَدِّثُ الْقَوْمَ جَاءَهُ أَعْرَابِيٌّ ، فَقَالَ : مَتَى السَّاعَةُ ؟ فَمَضَى رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ يُحَدِّثُ ، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ : سَمِعَ مَا قَالَ فَكَرِهَ مَا قَالَ ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ : بَلْ لَمْ يَسْمَعْ ، حَتَّى إِذَا قَضَى حَدِيثَهُ قَالَ : ﴿ **أَيْنَ أُرَاهُ السَّائِلُ عَنْ السَّاعَةِ ؟** ﴾ قَالَ : هَا أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : ﴿ **فَإِذَا ضُيِّعَتْ الأَمَانَةُ فَانْتَظِرْ السَّاعَةَ** ﴾ قَالَ : كَيْفَ إِضَاعَتُهَا ؟ قَالَ : ﴿ **إِذَا وُسِّدَ الأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرْ السَّاعَةَ** ﴾ رواه البخاري .

ئەبوو هورەیرە ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : دەمەکی پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ ل نك هەڤالێن خۆ یێ ڕوینشتی بوو بۆ وان دئاخفت ، ئەعرابییەك هات ، وگۆتێ : قیامەت کەنگییە ؟ ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ بەردەوامی دا ئاخفتنا خۆ ، هندەکان گۆت : وی گوه لێ بوو بەلێ ب گۆتنا وی نەخۆش بوو ، وهندەکان گۆت : نە .. وی گوه لێ نەبوو ، حەتا دەمێ وی گۆتنا خۆ ب دویاهی ئینای ، گۆت : ﴿ **ئەوێ پسیارا قیامەتێ کری کانێ یە دێ ل کیڤە بینم ؟** ﴾ وی گۆت : ئەڤە ئەزم ئەی پێغەمبەرێ خودێ ؟ ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت :

﴿ **ئەگەر ئێمانەت هاتە بەرزەکرن ل هیڤیا قیامەتێ بە** ﴾ وی گۆت : بەرزەکرنا ئێمانەتێ چاوایە ؟ گۆت : ﴿ **ئەگەر کار بۆ کەسێ نە ژ هەژی هاتە دان تو ل هیڤیا قیامەتێ بە** ﴾ بوخاری ڤەدگوهێزت .

مەعنا : ئەگەر مرۆڤی خۆ نەنیاسی وقەدر وبهایێ خۆ ب دورستی نەزانی ، وچاڤێ وی ما ل هندێ هێژ ب کێر نەهاتی خۆ بینتە پێش ، ئەو دەسپێکا دویماهییا وییە .

ومادەم مەسەلە ب ڤی ڕەنگییە دڤێت ئەگەرا خەلەلێ بێتە زانین .

حەدیسا شازدێ
ئەگەرا خەلەلــێ

١٦ ـ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ـ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ يَقُولُ : ﴿ إِنَّمَا النَّاسُ كَالإِبِلِ الْمِئَةِ ، لا تَكَادُ تَجِدُ فِيهَا رَاحِلَةً ﴾ رواه البخاري ومسلم .

عەبدللاهێ کورێ عومەری ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : من گوهـ ل پێغەمبەری بوو ـ سلاڤ لێ بن ـ دگۆت : **﴿ هندی مرۆڤن وەکی حێشتران نێزیکە ژ سەدان تو پێرەهەکێ د ناڤ دا نەبینی ﴾** بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن .

ڤێ حەدیسێ بەحسەکێ دورت ورێنیشادانەکا ب مفا تێدا هەیە :

بەحس ئەڤەیە : پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ ب مە ددەتە زانین کو پتریا مرۆڤان کێماسی ل نك هەیە ، وئەوێن تمام ـ یان ژی نێزیکی تامیێ ـ د ناڤ مرۆڤان دا دکێمن ، کانێ چاوا دەمێ تو سەد حێشتران دبینی ل بەر چاڤێن تە ئەو دێ گەلەك بن ، بەلێ دەمێ تە دڤێت ئێکێ ژ وان بۆ خۆ هلبژێری دا لێ سویار بی یان بارێ خۆ لێ بکەی ، وپێ بێی وبچی ، نێزیکە تو ئێکا ب کێرهاتی د ناڤ دا نەبینی ، مرۆڤ ژی دوەسانە ، ل بەر چاڤ ئەو گەلەکن ، بەلێ ئەگەر تە ڤیا ئێکی بۆ خۆ ژێ

هـلـبـژێـری دا تشتەکـی نیشا تە بدەت ، یان فەتوایەکێ بدەتە تە ، یـان ب کێر ئیمامەتییێ بێت ، نێزکە تو وی نەبینی ..

وڕێنیشدان ئەڤەیە : پێغەمبەر ـ سلاڤـ لـێ بـن ـ ب ڤـێ گۆتنـا بـەرێ ئوممەتێ ددەتە هندێ کو دڤێت ئەو خۆ بوەستینن وکاری بکەن بـۆ هنـدێ دا مرۆڤێن ژ هەژی و ب کێر هاتی بەرهەڤـ بکەن ، وبیننە پێش ، وکارێن گشتی بێخنە دەستێن وان ، دا فاییێ وان بگەهتە خەلکی هەمییان .

وئەگەر ئەم ب ئەگەرا خەلـەلـێ زانا وئاگەهدار بووین ، دڤێت چـاەیا وێ ژی بزانین .

حەدیسا هەڤدێ
چارەیا خەلەلــێ

١٧ ـ عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ أَنَّ النَّبِيَّ ـ صَلَّى اللَّـهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَالَ : ﴿ **الدِّينُ النَّصِيحَةُ** ﴾ قُلْنَا : لِمَنْ ؟ قَالَ : ﴿ **لِلَّهِ ، وَلِكِتَابِهِ ، وَلِرَسُولِهِ ، وَلأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ** ﴾ رواه مسلم .

تەمیمێ داری ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **دین شیرەته** ﴾ مه گۆت : بۆ کێ ؟ گۆت : ﴿ **بۆ خودێ وبۆ کیتابا وی ، وبۆ پێغەمبەرێ وی ، وبۆ مەزنێن موسلمانان وبۆ عامییێن وان** ﴾ موسلم ڤەدگوهێزت .

ب شیرەتکرنێ ب تنێ ئەم دشێین خۆ راست ودورست بکەین ، وکارێ چاك بکەین ، وخەلەتییێن خۆ دورست بکەین ، ژ بەر ڤێ چەندێ شیرەتکرن کارەکێ فەرە دڤێت ئەم نەهێلین ، وئەگەر هات وکەسەکی ژ دلسۆزییا خۆ شیرەتەکێ باش ل مە کر دڤێت ئەم ژێ بێتەنگ نەبین وخۆ ژێ عێجز نەکەین ، چونکی ب تنێ مرۆڤێ نەزان وبێ فام ژ شیرەتان درەڤت وخۆ د سەر شیرەتکرنێ را دبینن .

وشیرەتکەرێ دلـسۆز ودەسـپاك نیـشانا وی ئـەوە دەمـێ وی دڤێـت کەسەکی شیرەت بکەت ، دەمێ یێ ب تنێ ئەو وی شـیرەت دکـەت نـە کو د ناڤـ خەلکی دا ، بۆ هندێ دا ئەو شەرمێ ژ خۆ نەکەت .

وبەروڤاژی ڤێ چەندێ ئەو کەسێ د شیرەا خۆ دا یێ دلسۆز وڕاستگۆ نەبت دێ د ناڤـ خەکی دا و ل پێش چاڤێن وان شیرەتان ل کەسێ بەرانبەر کەت ، دا وەسا خۆ بینتە پێش کو ئەو کەسـەکێ دلـسۆزە ، یـان ژی دا ئەو وی بشکێنت وخەلـەتییا وی د ناڤ خەلکی دا بەلاڤـ کەت .

وئەگەر ئەم ئەو بین یێن ب کارێ شـیرەتکرنێ ڕادبـین دێ شـێین وی واقعی پەیدا کەین یێ مە دڤێت .

حەدیسا هەژدێ
ئەو واقعێ مە دڤێت

١٨ ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ : ﴿ **إنَّ مِنْ عِبَادِ اللهِ عِبَاداً لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ ، يَغْبِطُهُمُ الأنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ** ﴾ قِيْلَ : مَنْ هُمْ ؟ لَعَلَّنَا نُحِبُّهُمْ ، قَالَ : ﴿ **هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوا بِنُورِ اللهِ مِنْ غَيْرِ أرْحَامٍ وَلا أنْسَابٍ ، وُجُوهُهُمْ نُورٌ ، عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ ، لا يَخَافُونَ إذا خَافَ النَّاسُ ، وَلا يَحْزَنونَ إذا حَزِنَ النَّاسُ** ﴾ ثُمَّ قَرَأَ : ﴿ ألا إن أولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون ﴾ (يونس : ٦٢) . رواه الطبري وابن حبان .

ئەبوو هورەیرە ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **ژ بەنییێن خۆ هندەك بەنی هەنە نە پێغەمبەرن ، پێغەمبەر وشەهید حەسویدییێ پێ دبەن** ﴾ هندەکان گۆت : ئەو کینە ؟ بەلکی ئەم حەز ژێ بکەین ؟ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **ئەو هندەك مرۆڤن بۆ خودێ حەز ژ ئێك ودو کرییە ژ بەر مرۆڤاینی ونەسەبێ ، دێمێن وان رۆناهینە ، وئەو ل سەر هندەك مینبەرێن ژ رۆناهییێنە ، ئەو ناتسن دەمێ خەلك دترسن ، و ب خەم ناکەڤن دەمێ خەلك ب خەم دکەڤن** ﴾ پاشی وی ئەڤ ئایەتە خوند ﴿ **ألا إن أولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون ـ هندی وەلییێن خودێنە چو ترس ل سەر وان نینە وئەو ب خەم نکەڤن** ﴾ طەبەری وئبن حبان ڤەدگوهێزن .

مەعنا : ب ڤيانا ژ بۆ خوديێ دوعـات وگازيكـەرێن ئيـسلاميێ خێـريێ هەمييێ ب دەست خـۆ ڤـە دئيـنن ، و ب ڤيانـا ژ بـۆ خـوديێ دلـێن وان دگەهنه ئێن ، ورحێن وان پاك وبلند دبن .. وئەڤـ ڤيانا پاقـژ وزەلالــە يـا ئيسلام ل سەر مە فەرز دكەت و ژ مـە دخـوازت نـە كـو ڤيانـا حزباتييـا بەرتەنگ وتەعەصوبا كرێت .

وموسلمانان ئەگەر ب ڤى ڕەنگى حەز ژ ئێك ودو كر وڤيانـا وان بـۆ خوديێ دبت ئەو ديێ وان حەق وحقووقان ب جـﻪ ئينن يـێن وان ل سـەر ئێك ودو هەين .

حەدیسا نۆزدێ
مافێن موسلمانی

١٩ ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَالَ : ﴿ حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ ﴾ قِيلَ : مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : ﴿ إِذَا لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ ، وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ ، وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ ، وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَسَمِّتْهُ ، وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ ، وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ ﴾ رواه مسلم .

ئەبوو هورەیرە ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **مافێ موسلمانی ل سەر موسلمانی شەشن** ﴾ گۆتن : ئەو چنە ئەی پێغەمبەرێ خودێ ؟ گۆت : ﴿ **ئەگەر تو هاتییە ڕاستا وی سلاڤ بکێ ، وئەگەر وی تو خواندی د بەرسڤا وی هەڕە ، وئەگەر داخوازا شیرەتێ ژ تە کر وی شیرەت بکە ، وئەگەر بێنژی وحەمدا خودێ کر بەرسڤا وی بدە ، وئەگەر نساخ وو سەرا بدە ، وئەگەر ئەو مر ل دویڤ وی دەرکەڤە** ﴾ موسلم ڤەدگوهێزت .

ئەڤە هندەك ژ وان حەق ومافانە یێن پێتڤییە مرۆڤێ داعیە بدەتە برایێن خۆ چونکی پاراستنا ڤان مافان ئەو شویرهەیە یا گازییا وی ژ پارچەبوون و ژێکڤەبوونێ دپارێزت ، ووی ب خۆ ژ خەمسارییێ ڕزگار دکەت ، مەعنا پاراستنا وان پاراستنە بۆ وی وبۆ برایێن وی ژی .

وپـشـتـى ڤـىَ ھەمييىَ ھندەك مەسەلێن گرنگ وگشتى ھەنە پێتڤييە ل سەر ھەر موسلمانەكى كو لـىَ ئاگەھدار ببت ووان ژ بيـر نەكـەت ، و ژ وان كاران : دەسپێكا گازيكەرى (داعيە) ى .

حەیسا بیستێ
دەسپێکا گازیکەری

٢٠ ـ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُما ـ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ : ﴿ **لِكُلِّ عَمَلٍ شِرَّةٌ ، وَلِكُلِّ شِرَّةٍ فَتْرَةٌ ، فَمَنْ كَانَتْ فَتْرَتُهُ إِلَى سُنَّتِي فَقَدْ أَفْلَحَ ، وَمَنْ كَانَتْ إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ فَقَدْ هَلَكَ** ﴾ رواه أحمد وغيره .

عەبدللاهێ کورێ عەمری ـ خودێ ژێ رای ببت ـ دبێژت : پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ دبێژت : ﴿ **بۆ هەر کارەکی زیرەکییەك هەیە ، وهەر زیرەکییەکێ بێ خیرەتییەك بۆ هەیە ، ڤێجا هەچییێ بێ خیرەتییا وی ل نك سوننەتا من بت ئەو هاتە سەر رێ ، وهەچییێ بێ خیرەتییا وی ل نك تشتەکێ دی بت ئەو چوو هیلاکێ** ﴾ ئەحمەد وهندەکێن دی ڤەدگوهێزن .

بێ گومان هەر کارەکی دەسپێکەك بۆ هەیە ، وهەر دەسپێکەکا هەبت دێ یا ب زەحمەتە ، وزەحمەتییا دەسپێکێ ژ مرۆڤەکی بۆ ئێکێ دی یا جودایە ، و ب نسبەت وی موسلمانی یێ قەستا کارێ گازیکرنا ژ بۆ دینی دکەت دەسپێکا وی دێ یا ب هێز بت ، چونکی وی دڤێت دینی هەمییێ ب کار بینت ، وخۆ ژ شرکێ هەمییێ بدەتە پاش .. وهۆسا ب نسبەت هەمی مەسەلێن دی ، بەلێ ڤێ گەرمیيا وی یا ل دەسپێکێ دەمەکی سست وخاڤییەك د دویڤ دا دئێت ، ڤێجا ئەگەر ئەو خاڤی

ل وی دەمی بێت یا ئەو تێدا ل سەر سونەتیێ ، ئەو خـودیێ خێـرا وی ڤیـا وئەو ب هیداەت هات ، ئەگەر نە ئـەو دیێ چـتە هیلاکـیێ ، خـودیێ مـە بپارێزت .

ژ بەر ڤیێ چەندیێ نیشانا ب هیدایەت هاتنا مرۆڤی ئەوە خـودیێ بـەریێ وی دەتە وی زانایی ییێ بەریێ وی ددەتە سونەتا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـــیێ بـن ـ وخێـریێ ل بـەر وی شـرین دکـەت ، وبـەریێ وی ژ وی کەسـی وەردگێرت ییێ سـوننەتیێ ل بـەر وی رەش دکـەت ، وبـەریێ وی ددەتـە بیدعیێ .

ژ بەر ڤیێ چەندیێ گرنگییـا هـەڤالینییێ بـۆ مرۆڤـی ئاشـکەرا دبـت ، ومرۆڤیێ داعیە دڤێت ل ڤیێ چەندیێ ژی ییێ ئاگەهدار بت .

حەدیسا بیست وئێکێ
گرنگییا هەڤالینییێ

٢١ ـ عَـنْ أَبِـي مُـوسَـى الأَشْعَرِيِّ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ عَنْ النَّبِـيِّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَـالَ : ﴿ **مَثَـلُ الْجَلِـيسِ الـصَّالِحِ وَالـسَّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْذِيَكَ ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً ، وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً** ﴾ رواه البخاري ومسلم .

ئـەبوو مووسـایێ ئەشـعەری ـ خـودێ ژێ رازی بـت ـ دبێـژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گـۆت : ﴿ **مەتـەلا هـەڤالێ چـاك وهـەڤالێ خراب وەکی مەتـەلا هلگـرێ مـسکێ ووی کەسـییە یـێ پـف دکەتـە کویرهێ، هلگرێ مسکێ یان دێ هندەك مسکێ دەتـە تـە یـان تـو دێ هندەکێ بۆ خۆ ژێ کڕی ، یان ژی دێ بێهنەکا خۆش ژێ بینی ، وئەوێ پف دکەتە کویرهێ یان دێ جلکێن تە سوژت ، یان دێ بێهنەکا نەخۆش ژێ بینی** ﴾ بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن .

وئەڤە تمامەتییا بەحسێ بۆرییە :

ب هـەڤالینییا مـرۆڤێن بـاش خـودێ مرۆڤـی ژ سەرداچـوونێ رزگـار دکەت ، و ب تێکەلـییا باشان فاسق ب هیدایەت دئێن ، یووسفێ کـوڕێ

ئەسباطی زانایەکێ ژێهاتی بوو ، دبێژت : ((بابێ مـن مـرۆڤـەکێ قەدەری بوو ، وخالێن من رافزی بون ، خودێ ئەز ب سوفیانی رزگار کرم)) .

مەعنا : هەڤالینییا ون کەسان یێن دویکەفتنا سوننەتێ دکەن ، دێ بتـە ئەگەرا هندێ خودان زانینەکا باش ب دەست خۆ ڤە بینت ، وئەخلاقەکێ باش ل نك خۆ پەیدا بکەت ، وفێری چاکییێ ببت ، و ژ مـرۆڤێن خـراب وبیدعەچی بێتە پارستن .

ڤێجـا ئەگـەر خـودێ کـەرەم ل دگـەل داعیـەی کـر وبـەرێ وی دا مەنهەجێ دورست ، وهەڤالێن چاك ژ ئەهلێ سوننەتێ ب رزقێ وی کرن دڤێت ئەو پاراستنێ ل سەر ڕاگرتنا گازییا خۆ بکەت .

حەدیسا بیست ودووێ
ڕاگرتنا گازییێ

٢٢ ـ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَالَ : ﴿ **مَا مِنْ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي أُمَّةٍ قَبْلِي ، إِلا كَانَ لَهُ مِنْ أُمَّتِهِ حَوَارِيُّونَ ، وَأَصْحَابٌ ، يَأْخُذُونَ بِسُنَّتِهِ وَيَقْتَدُونَ بِأَمْرِهِ ، ثُمَّ إِنَّهَا تَخْلُفُ مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوفٌ ، يَقُولُونَ : مَا لا يَفْعَلُونَ ، وَيَفْعَلُونَ مَا لا يُؤْمَرُونَ ، فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ ، وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ ، وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلْبِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ ، وَلَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنْ الإِيمَانِ حَبَّةُ خَرْدَلٍ** ﴾ رواه مسلم .

عەبدللاهێ كوڕێ مەسعوودی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **هەر پێغەمبەرەكێ خودێ بەری من د ناڤ ئوممەتەكێ دا هنارت بت هندەك پشتەڤان وهەڤالوی هەبووینە پێگیرییێ ب سوننەتا وی بكەت وكاری ب فەرمانا وی بكەن ، پاشی پشتی وان هندەك دەستەك دئێن وێ دبێژن یا نەكەن ، ووێ دكەن یا فەرمان پێ ل وان نەهاتییە كرن ، ڤێجا هەچییێ ب دەستێ خۆ شەڕێ وان بكەت ئەو خودان باوەرە ، وهەچییێ ب ئەزمانێ خۆ شەڕێ وان بكەت ئەو خودان باوەرە ، وهەچییێ ب دلێ خۆ شەڕێ وان بكەت ئەو خودان باوەرە ، وپشتی وێ چەندێ هندی دندكەكا خەردەلێ باوەری نینە** ﴾ موسلم ڤەدگوهێزت .

ڕاگرتن ومانا دەعویٚ وکاکلکا ویٚ ئەوە فەرمانا ب باشییێ وپاشڤەبرنا ژ خرابییێ بێتەکرن ، وهەر جارەکا ئەڤ چەندە نەما غەزەبا خودێ دێ خەلکی گرت ، وعەزابەکا گشتی دێ ب سەر وان دا ئێت ، وەکی د حەدیسکا پێغەمبەری دا ـ سلاڤ لێ بن هاتی ـ : ﴿ ما من قوم يعمل فيهم بالمعاصي هم أعز ممن يعملها ، ثم لا يغيرون ذلك إلا عمهم الله عقاب منه ـ هەر مللەتەکێ گونەهـ د ناڤ دا بێنەکرن وئەو ژ وان ب هێزتر بن یێن گونەهان دکەن ، وئەو وێ چەندێ نەگوهۆڕن ، خودێ عەزابەکا گشتی دێ ب سەر وان دا ئینت ﴾ .

وفەرمانا ب باشییێ وپاشڤەبرنا ژ خرابییێ پێك ودەرەجە بۆ هەنە ، وەکی د حەدیسا بۆری دا هاتی : گوهۆڕینا ب دەستی ، ئەگەر نەشیا گوهۆڕینا ب ئەزمانی ، ئەگەر نەشیا ب دلی .. و ژ ڤێ چەندێ دەرکەڤت چو باوەری نامینت !

ڤێجا ل سەر مرۆڤێ داعیە فەرە د ڤێ چەندێ دا یێ شارەزا بت ، دا د سەر دەرەجەکێ ڕا باز نەدەتە دەرەجەکا دی ، ڤێجا تویشی خەلەتی وگرفتارییێ ببت .

ومرۆڤێ موسلمان خۆ دەمێ ب کارێ فەرمانا ب باشییێ وپاشڤەبرنا ژ خرابییێ ڕادبت ژی دڤێت ژ ئەخلاقێ گازیکەری یێ دورست دەرنەکەڤت.

حەدیسا بیست وسییێ

ئەخلاقێ گازیكەری

٢٣ ـ عَنْ أَنَسٍ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ عَنْ النَّبِيِّ ـ صَلَّى اللَّـهُ عَلَيْـهِ وَسَلَّمَ ـ قَـالَ : ﴿ ثَلاثٌ مُهْلِكَاتٌ وَثَلاثٌ مُنْجِيَاتٌ ، ثَلاثٌ مُهْلِكَاتٌ : شِحٌ مُطَاعٌ ، وَهَوىً مُتَّبَعٌ ، وَإِعْجَابُ المَرْءِ بِنَفْسِهِ . وَثَلاثٌ مُنْجِيَاتٌ : خَشْيَةُ اللهِ فِي السِّرِّ وَالعَلانِيَةِ ، وَالقَصْدِ فِي الفَقْرِ وَالغِنَى ، وَالعَدْلِ فِي الغَضَبِ وَالرِّضَا ﴾ أخرجه البزار .

ئـەنـەس ـ خـودێ ژێ رازی بـت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گـۆت : ﴿ **سێ تشت خودانی دبەنە هیلاكێ وسێ تشت وی ڕزگار دكەن ، هەر سێكێن وی دبەنە هیلاكێ ئەڤەنە : بەخیلییا گوهداری بـۆ بێتەكرن ، وهەوایێ نەفسێ یێ دویكەفتن بۆ بێتەكرن ، وكـو مـرۆڤـ زێدە د خۆ بگەهت و ب خۆ موعجب ببت . وهەر سێكێن وی ڕزگار دكەن ئەڤەنە : ترسـیانا ژ خـودێ ڤەشـارتی وئاشـكەرا ، وئـابۆری د فـەقیری وزەنگینییـێ دا، ودادی د كـەرب ڤـەبوون ەرازیبـوونێ دا** ﴾ بـەززار ڤەدگوهێزت .

وئەو ئەخلاقێن ئەڤـ حەدیسە ژ مە دخوازت ئەم ل نك خۆ پەیدا بكەین باشییێ هەمییێ د ناڤـ خۆ دا هل دگرن ، كا چاوا ئەو ئـەخلاقێن حـەدیس مـە ژێ ددەتـە پاش خرابییێ هـەمـییـێ د ناڤـ خۆ دا هل دگرن ، وئێك ژ

خرابترین وان ئەخلاقان یێن کو دڤێت ل نك داعیەی نەبن ئەوە ئەو زێدە د خۆ بگەهت ، و ب گۆتن وبۆچوونێن خۆ یێ موعجب بت ، وهزر بکەت ڕاستی ودورستی هەر ئەوە یا ل نك وی هەی ، لەو دڤێت خەلك هەمی ب دویڤ وی بکەڤن ، وگوهدارییا کەسێ دی ژلی وی نەکەن .

وهەر کەسەکێ ئەڤ ئەخلاقێ خراب ل نك پەیدا بوو ژی عەجێبگرتی نەبە ئەگەر تە دیت چو دادی وعەدالەت د دەر حەقا هلسەنگاندنا خەلکی دا ل نك نەبت ، چونکی هەردەم ئەو دێ لێ گەڕییێت خەلکی بشکێنت ، وبهایێ وان د چاڤێن خەلکی دا کێم بکەت ، دا خۆ بینتە پێش وخەلکی ل دۆر خۆ کۆم بکەت .

مرۆڤێ داعیە ئەگەر ب ڤی ڕەنگی لێ هات وی هند های ژ دەعوە وگازییا خۆ نامینت هندی دێ های ژ خۆ مینت ، وهند کاری بۆ گازییا خۆ ناکەت هندی دێ کاری بۆ شەخصێ خۆ کەت .

وئەخلاقێ داعیەی یێ باش هەردەم وی پالددەت کو ئەو سیاج وشویرها گازییا خۆ بپارێزت .

حەدیسا بیست وچاریێ
شویرها گازییێ

٢٤ ـ عَـنْ أَبِـي هُـرَيْـرَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّـهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ : ﴿ لا يَفْرَكْ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً ، إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ ﴾ رواه مسلم .

ئەبوو هورەیرە ـ خـودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤـ لـێ بن ـ گۆت : ﴿ **مێرەکێ موسلمان بلا کەربێن خۆ ژ ژنەکا موسلمان ڤەنەکەت ، ئەگەر وی ب ڕەوشتەکێ وێ نەخۆش بت ئەو ب ڕەوشتەکێ وێ یێ دی دێ یێ رازی بت** ﴾ موسلم ڤەدگوهێزت .

وئەڤـ تۆرە یێ پێغەمەر ـ سلاڤـ لـێ بن ـ د ڤێ گۆتنا خۆ دا بەرێ مـە ددەتێ دڤێت ئەم د گەل وان هەمی کەسان ب کار بینین یێن ئەم تێکەلییێ د گەل دکەین ، چونکی مفایەکێ دینی ویێ دنیاییێ یێ مەزن د ڤی تـۆرەیی دا هەیە ، ورحەتی وتەنایی ژی بۆ نەفسا مرۆڤی تێدا هەیە ، چونکی د ڤێ دنیاییێ دا ب دەست ناکەڤت مرۆڤـ مرۆڤەکێ کامل وتمام ببینـت ، وهـەما بەسی مرۆڤەکییە یـێ تمـام بـت کـو تـو بـشێی خرابـی وکێماسـییێن وی بهژمێری .

ومرڤێ شارەزا وتێگەهشتی ئەوە یێ نەفسا خۆ ل سەر هندێ پەروەردە بکەت کو هەر دەم ئەو تەوەقوعا هنـدێ بکـەت هنـدەك تـشتێن وی پـێ

نەخۆش بت ژ ان کەسان ببینت یێن ئەو د گەل وان دژیت یان تێکەلـــییێ د گـەل دکـەت ، چـونکی یـا بـەر عـەقل نینـە خـەلك هـەمی د هـەمی سالۆخەتێن خۆ دا وەکی مرۆڤی بن ، پشتی هنگی ئەگەر تە مرۆڤەك دیت تشتەکێ تە پێ نەخۆش بت ل نك هەبت ، هزرا خۆ د وان تشتان دا بکـە یێن تە پێ خۆش کو ل نك وی هەین ، مـسۆگەر گەلــەك تـشتێن تـە پـێ خۆش بت دێ ل نك بینی ، هنگی تو وان تشتێن کێم یێن تە پـێ نـەخۆش گۆری وان گەلەك تشتان بکە یێن تـە پـێ خـۆش ، دا زۆرداریـێ ل وی کەسی نەکەی ، وژینا خۆ ژی تژی قەهر ونەخۆشی نەکەی .

ومرۆڤێ داعیە ئەگەر شیا ڤـێ شـویرهێ بپـارێزت ، دێ شـێت هـەمی کاروباران ب ڕەنگەکێ دورست کێشت وپیڤت ، وتەقدیرا وی بۆ هـەمی مەسەلان دێ یا دورست بت .

حەدیسا بیست و پێنجێ
پیڤانا کاروباران

٢٥ ـ عَنْ عَائِشَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ـ أَنَّ النَّبِيَّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَالَ لَهَا : ﴿ **يَا عَائِشَةُ ! لَوْلا أَنَّ قَوْمَكِ حَدِيثُ عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ ، لأَمَرْتُ بِالْبَيْتِ فَهُدِمَ ، فَأَدْخَلْتُ فِيهِ مَا أُخْرِجَ مِنْهُ ، وَأَلْزَقْتُهُ بِالأَرْضِ ، وَجَعَلْتُ لَهُ بَابَيْنِ : بَابًا شَرْقِيًّا ، وَبَابًا غَرْبِيًّا ، فَبَلَغْتُ بِهِ أَسَاسَ إِبْرَاهِيمَ** ﴾ رواه البخاري ومسلم .

عائیشا ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **ئەی عائیشا ! ئەگەر ژ بەر هندێ نەبا کو مللەتێ تە هێشتا ژ دەمێ جاهلیەتێ دویر نەکەفتینە ئەز دا فەرمانێ ب خرابکرنا بەیتێ دەم ، وئەز دا وێ دەمە د گەل یا کو ژێ هاتییە دەرێخستن ، ودا وی ب عەردی ڤە ڕاست کەم ، ودا دو دەرگەهان ئێخمێ : دەرگەهەکێ ڕۆژئاڤایی ودەرگەهەکێ ڕۆژهەلاتی ، ودا وێ گەهینمە بناخەیێن ئیبراهیمی** ﴾ بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن .

ب پیڤانەکا دورست بۆ کاروباران هەر تشتەك ل جهێ وی یێ دورست دئێتەدانان ، وشارەزایی وکاربنەجهییا مرۆڤێ داعیە ب ڤێ چەندێ ئاشکەرا دبت ، چونکی ئەو مەسەلێ ب ڕەنگەکێ مەزنتر

ژ ڕەنگێ وێ یێ دورست لـێ ناکەت ، و د هەمی کارێن خۆ دا هزرا خۆ د سیاسەتا شەرعی دا دکەت .

و د ڤێ مەسەلـێ دا هندەك کەس زێدە ب ناڤـ دا دچن ، حەتا تو دێ بینی ئەو چو بهایی نادەنە سونەتێ ، وحەقییێ ب چـو ڤـە نـاگرن ب وێ هێجەتێ دا ئێك ڕێزییا ئوممەتێ ـ وەکی ئەو هزر دکـەن ـ بێتـە پاراسـتن ، ودا پێ ل سەر وشعوورا خەلکی نەئێتە دانان !

و ب هزرا من ئەو کارێ وان کارڤەدانەکا نەدورستە ژ کارێ هنـدەك کەسێن دی یێن دنیـایێ سـەرك وبنـك دکـەن سـەرا تـشتەکێ ژ هـەمییا بچویکتـر ، وحەقی د ناڤبەرا ڤان هەردو دەستەکان دایە :

ئەم خۆ ژ گۆتنا حەقییێ بێ دەنگ ناکەین ، ودەڤـ ژ گۆتنـا سـوننەتێ بەرنادەین ، و د گەل هندێ ژی ئەو وێ حکمـەت وئـسلووبەکێ جـوان وتـازە دگـەهینین وبەلاڤــ دکـەین .. وئەگـەر مـە دیـت هنـدەك تـشت بەروڤاژی کارێ مە پەیدا بوون ، ئەم ب کارێ بیرئینانێ ب تنێ ڕادبـین ، وەکی خودێ ئەمر دکـەت : ﴿ **فـإن الـذكرى تنفـع المـؤمنين** ﴾ هنـدی بیرئینانە مفایی دگەهینتە خودان باوەران .

وئەڤەیە ئسلووبێ پێغەمبەری ـ سلاڤـ لـێ بن ـ د پەروەردەکرنێ دا .

حەدیسا بیست وشەشێ
رێکا پەروەردەکرنێ

٢٦ ـ عَنْ عَائِشَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَالَ : ﴿ يَا عَائِشَةُ ! إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ ، وَيُعْطِي عَلَى الرِّفْقِ مَا لا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ ، وَمَا لا يُعْطِي عَلَى مَا سِوَاهُ ﴾ رواه مسلم .

عائیشا ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : **﴿ ئەی عائیشا ! هندی خودییە یێ نەرم وحەلیمە وئەو حەز ژ نەرم وحەلیمییێ دکەت ، وئەو خێرا ئەو سەرا نەرم وحەلیمییێ ددەت ئەو سەرا دژوارییێ نادەت ، وئەو سەرا تتەکێ دی ژبلی وێ نادەت ﴾** موسلم ڤەدگوهێزت .

ئەڤەیە مەنهەج ورێباز :

مرۆڤێ داعیە ب نەرم وحەلیمی و ب رەنگەکێ ب ساناهی وجوان ودویر ژ توندی ودژواری ورەقییێ خەلکی بۆ دینی گازی بکەت ، چونکی ب ڤی رەنگی خەلك دێ د بەرسڤا مە ئێن ، وگوهدارییا مە کەن، وئەم دێ شێین رازیبوونا خودێ ب دەست خۆ ڤە ئینن .

و ژ تشتێن گشتی یێن کو فەرە بێنە زانین ئەوە : ئەم جوداهییێ بێخینە د ناڤبەرا گۆتن وکریاریێ دا ، یان ژی بلا بێژین : د ناڤبەرا (نەظەری) و (تەطبیقـــیێ) دا .

حەدیسا بیست وحەفتێ
جوداهی د ناڤبەرا گۆتن وکریارێ دا

٢٧ ـ عَنْ أَنَسٍ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ عَنْ النَّبِيِّ ـ صَلَّى اللَّـهُ عَلَيْـهِ وَسَلَّمَ ـ قَـالَ : ﴿ **رَأَيْتُ لَيْلَةَ أَسْرِيَ بِي رِجَالاً تُقْرَضُ شِفَاهُهُمْ بِمَقَارِيْضَ مِنْ نَارٍ ، فَقُلْتُ : مَنْ هَؤلاءِ يَا جِبْرِيْلُ ؟ فَقَال : الْخُطَبَاءُ مِنْ أُمَّتِكَ ، يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالبِرِّ وَيَنْسَونَ أَنْفُسَهُمْ ، وَهُـمْ يَتْلُـونَ الكِتَـابَ أَفَـلا يَعْقِلُونَ** ﴾ رواه ابن حبان .

ئەنەس ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەر ـ سلاڤ لـێ بـن ـ دبێژت : ﴿ **شەڤا ئەز تێدا هاتیمە برن بۆ عەسمانی من هندەك زەلام دیـتن دەڤێن وان ب هندەك مەقەسێن ئاگری دهاتنە دڕاندن ، من گۆت : ئەی جـبـریـل ئەڤە کینە ؟ وی گـۆت : خوتبە خوینێن ئوممەتا تەنە ، فەرمانێ ب قەنجییێ ل خەلکی دکەن وخۆ ژ بیـر دکەن ، وئەو قورئانێ دخـوینن ئەرێ ما ئەو تێ ناگەهن** ﴾ ئبن حببان ڤەدگوهێزت .

وئەڤە گرنگتـرین مەسەلـەیە دکەڤتە بەرانبەر وان یێن بۆ ڕێکا خـودێ گازی دکەن ، داعیەکی یان خوتبە خوینـەکی تـو دێ بینـی بـۆ خـەلکی بەحسێ زوهدێ دکەت ، وئەو ب خۆ دویرترین مرۆڤە ژ زوهـدێ ، یـان بەحسێ خرابییێن غەیبـەتێ دێ بـۆ وان کـەت ، وئـەو ب خـۆ ژ هـەمی کەسان پتـر غەیبەتێ دکەت ، ئێکێ دی بەحسێ ئاخرەتێ وتەنگاڤییێن وێ

بۆ خەلكی دكەت ، ویێ ژ هەمی كەسان پتـــر كـاریێ خـۆ بـۆ ئـاخرەتێ نەكری ئەوە !!

ڤێجا كەسێ ئەڤە حالـێ وی بت ترسـەكا مـەزن ل سـەر وی هەیـە ، وفایدێ مەزن د هندێ دایە مرۆڤ خۆ ژ وی دویر بكـەت ، وەسـا نـەبت مرڤ شیرەتەكێ لـێ بكەت ین بیـرا وی ل حەقییێ بینتەڤە .

و ژ وان تشتێن پێتڤییە بێنە زانین هویربینی ورژدییا داعیە وگازیكەرییە.

حەدیسا بیست وهەشتێ
هوویربینی ورڕژدییا گازیکەری

٢٨ ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ عَنْ النَّبِيِّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَالَ : ﴿ **كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ** ﴾ رواه مسلم .

ئەبوو هورەیرە ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ دبێژت : ﴿ **تێرا مرۆڤی هەیە درەو کو هەر تشتەێ وی گوه لێ ببت ئەو بێژت** ﴾ موسلم ڤەدگوهێزت .

مرۆڤێ داعیە د هەمی تشتان دا یێ هشیارە وهویربینییا وی هەیە ، ب تایبەتی د وان گۆتنان دا یێن وی گوه ل خەلکی دبن ، یان ئەو د کتێب ورۆژنامەیان دا دخوینت ، ویا پێتڤی ل سەر وی ئەوە ئەو یێ هشیار بت وخۆ پشت ڕاست بکەت ژ هەر گۆتنەکا ب بەر گوهێ وی دکەڤت بەری ئەو بچت بەلاڤ کەت یان ڤەگوهێزت ، وخۆ پشت ڕاستکرن هێشتا فەرتر لێ دئێت د وان مەسەلان دا یێن پەیوەندی ب دینی وشریعەتی ڤە هەی ، یان پەیوەندی ب سومعەت وناموسا مۆڤەکی ڤە هەی ، هنگی دڤێت ئەو گەلەك یێ هشیار بت وستییێ نەکەت ، ولەزێ د بەلاڤکرنا وێ گۆتنێ دا نەکەت .

وئەڤـ هويربينى وحرصا مرۆڤىٚ داعيە بەرىٚ وى ددەتە هندىٚ ژى ئـەو دەمىٚ خۆ زەعىٚ نەكەت وبهايىٚ وەختى بزانت .

حەدیسا بیست ونەهێ

بهایێ دەمی

٢٩ ـ عَنْ الزُّبَيْرِ بْنِ عَدِيٍّ قَالَ : أَتَيْنَا أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ فَشَكَوْنَا إِلَيْهِ مَا نَلْقَى مِنْ الْحَجَّاجِ ، فَقَالَ : ﴿ **اصْبِرُوا فَإِنَّهُ لا يَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ إِلا الَّذِي بَعْدَهُ شَرٌّ مِنْهُ ، حَتَّى تَلْقَوْا رَبَّكُمْ** ﴾ سَمِعْتُهُ مِنْ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . رواه البخاري .

زوبەیرێ کورێ عەدی دبێژت : ئەم هاتینە نك ئەنەسێ کورێ مالکی ومە گازندە ژ حەجاجی کر وئەو نەخۆشییا ژ وی دگەهتە مە ، ئینا وی گۆت : ﴿ **صەبرێ بکێشن ، زەمانەك ب سەر هەوا نائێت ئەگەر یێ د دویڤ وی دا ژ وی خرابتر نەبت ، حەتا هوین دگەهنە خودایێ خۆ** ﴾ من ئەڤە یا ژ پێغەمبەرێ هەوە ـ سلاڤ لێ بن ـ بهیستی . بوخاری ڤەدگوهێزت .

دەمی بهایەکێ مەزن بۆ هەیە دڤێت مرۆڤ ژ دەست خۆ نەبەت ، نەخاسمە د ڤێ حەدیسێ دا ترساندنەکا مەزن بۆ ئوممەتێ هەیە ئەگەر ئەو مفایی بۆ خۆ ژ دەمی وەرنەگرن ووی زەعێ بکەن ، وتشتێ بهایێ دەمی بۆ مە دیار دکەت ئەوە یا تەفسیرزان د دەر حەقا تەفسیرا سوورەتا (العصر) دا دبێژن ، وەکی (رازی) د تەفسیرا خۆ دا دبێژت :

((خودێ ب دەمی سویند دخوت ژ بەر وان عـەجێبییێن تێـدا هـەین ، وچونكی خۆشی ونەخۆشی ، وساخلەمی ونـساخی ، زەنگینـی وفـەقیری تێدا چێ دبن ، وچونكی عـەمر وژی ب تـشتەكی نائێتـە بهـاگرن ژ بـەر گرانییا وی . وئەگەر تە هزار سال د تشتەكێ بێ مفا دا برە سەری ، پاشی تە تۆبە كر و ل دەلیڤەیا دویماهییێ ژ ژییێ تە بەختـەوەری گەهـشتە تـە ، حەتا حەتاییێ تو دێ مینییە د بەحەشتێ دا ، وهنگی تـو دێ زانـی كـو ب بهاترین تشت ئەو ژییێ تەیە یێ تە ل وی دەمـێ كـورت بۆرانـدی ، ودەم ئێـك ژ بناخـەیێن نعمەتانـە ، لـەو خـودێ سـویندێ پـێ دخـوت ، ومـە ئاگەهدار دكەت كو شەڤ ورۆژ دەلیڤەیەكە د ڤێت مرۆڤـ ژ دەسـت خـۆ نەكەت ! ودەم ژ جهی ب بهاترە لەو سویند پێ هاتییە خوارن ، چـونكی دەم خورێ نعمەتە وچو كێماسی تێدا نینە ، وخوسارەتێ خودان كێماسـی مرۆڤە)) .

ڤێجا هەچییێ بهایێ دەمی بزانت فەرە ل سـەر وی كـو بزانـت هنـدی سەعەتێن ژییێ وییە یان بۆ وینە ، یان ل سەر وینە ، هنگی دێ بۆ وی ئێتە گۆتن : تو وان ژ دەست خۆ نەكە .

حەدیسا سیهێ
وان ب دەست خۆ بێخە

٣٠ ـ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ـ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَالَ لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ : ﴿ **اغْتَنِمْ خَمْسَاً قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ ، وَغَنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ ، وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ ، وَحَيَاتِكَ قَبْلَ مَوتِكَ** ﴾ رواه الحاكم والبيهقي .

عەبدللاهێ كورێ عەبباسی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ شیرەت ل زەلامەكی كر وگۆتێ : ﴿ **پێنج تشتان بەری پێنجان ب دەست خۆ بێخە : جحێلینییا خۆ بەری پیراتییا خۆ ، وساخلەمییا خۆ بەری نساخییا خۆ ، ودەولەمەندییا خۆ بەری هەژاییا خۆ ، وبەطالییا خۆ بەری موژیلییا خۆ ، وژیانا خۆ بەری مرنا خۆ** ﴾ حاكم وبەیهەقی ڤەدگوهێزن .

ئەڤە ژ وان كارێن فەرن یێن پێتڤییە مرۆڤ ژ خۆ نەكەت و ب دەست خۆ بێخت ، چونكی ئەو هەمی نیشانێن خێر وبەرەكەتێنە ، وهەر جارەكا وی ئەو سستی كر وئەو ژ دەست خۆ كرن بەروڤاژی ڤێ چەندێ ئەو بۆ وی نابنە خێر وبەرەكەت .

وئەڤ عەمرێ بۆ مرۆڤی هاتییە دان ئەوە دەمێ وی یێ ب ڕاستی وهێڤێنێ ژینا وی یا هەر وهەر د نعمەتا بەردەوام دا یان ژی د عەزابا

نەخۆش دا ، وئەو دەم هێدی هێدی ژ ناڤـ دەستێن مرۆڤـی دەردکـەڤت ، ڤێجا هەر دەمەکێ وی ژ ژییێ خۆ بۆ خودێ و د رێکا وی دا خەرج کـر ئەوە ژیانا وی یا دورست ، وهەر دەمەکێ دی یێ هەبت ژ ژییێ وی نائێتە هژمارتن .

وئەو دەمێ مرۆڤـ د غەفلەت وبێ هۆشی دا دبۆرینـت ، و ب خـوزی وهیڤییێن ژ قەستا دا دبەتە سەری ، ئەگەر نەبت چێتـرە !

وتشتێ پـێـتـڤـییە بێتە زانین ومرۆڤـ یێ لـێ هشیار بت ئەو فتنەیـە یـا ب سەر گازیکەری دا دئێت .

حەدیسا سیە وئێکێ
فتنا گازیکەری

٣١ ـ عَنْ أَبِي الأعْـوَرِ الـسُّلَّمِي ـ رَضِـيَ اللَّـهُ عَنْـهُ ـ قَـالَ : قَـالَ رِسُولُ اللهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَـلَّمَ ـ : ﴿ **إِيَـاكُمْ وَأَبْـوَابُ الـسُّلطَانِ ، فَإِنَّهُ قَدْ أَصْبَحَ صَعْبَاً هَبوطَاً** ﴾ رواه ابن عساكر والطبراني .

ئەبوو ئەعوەرێ سـولـلەمی [١] ــ خـودێ ژێ رازی بـت ـ دبێـژت : پـێـغـەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گـۆت : ﴿ **هـشیاری بـەر دەرگـەهێن سولـتانی بن ، چونکی ئەو ژێلەلییەکێ ب زەحمەت وفرۆکەیە** [٢] ﴾ ئبن عەساکر وطەبەرانی ڤەدگوهێزن .

نێزیکییا ژ سولـتانی دژوارترین فتنەیە مرۆڤـێ داعیـە پـێ د سـەر دا دچت، وتشتێ ژ هەمییێ پتـر یێ ب ترس ل سەر وی کەسـی یـێ دچـتە نك مەزنێن زۆردار ئەوە ئەو درەوێن وان ڕاست دەربێخت ، وهاریکارییـا وان ل سەر زولما وان بکەت ، یان ژی خۆ ل سەر خرابییا وان بـێ دەنـگ بکەت وئینکارا وان نەکـەت ، چـونکی ئـەوێ قەسـتا وان بکـەت دا ب هەڤالینییا وان پێش بکەڤت ومەزن ببـت ، ئـەو نـەرازیبوونا خـۆ ل سـەر خرابییێن وان ئاشکەرا ناکەت ، بەلکی ئەو خرابییێن وان دێ ل بـەر وان

---

(١) ناڤێ وی یێ دورست عەمرێ کوڕێ سوفیانییە .

(٢) یەعنی : ڕێکەکا وەسایە ب زەحمەت مرۆڤـ ب سەردکەڤت و ب ساناهی ژێ دکەڤت .

جوان وتازه کەت ، دا کەیفا وان ب وی بێت ووی پتر نێزیکی خۆ بکەن ، وهیڤی وداخوازییێن وی بۆ وی ب جهـ بینن ، وبەریکێن وی تژی بکەن !

وبەلایا مەزن ئەوە دەمێ شەیتان وەسا داعیەی تێ دگەهینت کو نێزیکییا وی ژ سولتانی بۆ هندێ یە دا (دەعوە) مفایی ژ وی ببینت ، ودین پێ سەرفەراز ببت ، وئەو ب خۆ مەسەلە مەصلحەتا وییە وچو ددی نە !

وخۆ نێزیکییا ژ سولتانی ئەگەر بۆ هندێ بت دا دەعوە د گەل بێتەکرن ، وفەرمانا ب باشییێ لێ بێتەکرن ، وئەو ژ خرابییێ بێتە دویر ئێخستن ئەڤە کارەکێ باشە خودێ خێرێ دێ ژێ دەتە خودانی ..

و ژ ڤێ چەندێ دیار دبت کو ڕابوونا داعیە ب ئاشکەرا کرنا حەقییێ ژ مەسەلێن گرنگە .

حەدیسا سیە ودووێ

ئاشکەرارنا گازیکەری بۆ حەقییێ

٣٢ ـ عَنْ عَلِي ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : لَمَّا ضَمَمْتُ إلـيَّ سِـلاحَ رِسُولِ اللهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ وَجَدُّتُ فِي قَائِم سَيْفِ رِسُـولِ اللهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ رقْعَةً فِيْهَا : ﴿ **صِلْ مَنْ قَطَعَـكْ ، وَأَحْسِنْ إلى مَنْ أَسَاءَ إليكَ ، وَقُلِ الحَقَّ وَلَوْ عَلَى نَفْسِكَ** ﴾ رواه ابن الـسماك وابن النجار .

عەلی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : دەمێ مـن چـەکێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ دایـە د گـەل یـێ خـۆ مـن ل سـەر دەسـتکێ شـیرێ پـێـغـەمـبـەری ـ سـلاڤ لـێ بـن ـ پارچەیەك دیت ل سەر نڤیسی بـوو : ﴿ **مرۆڤاینییا وی بکە یێ پشت دایە تە ، وقەجییێ د گەل وی بکـە یـێ خـرابـی د گەل تە کری ، وحەقییێ بێژە ئەگەر خۆ ل سەر نەفسا تە ژی بت** ﴾ ئبن سەممّاك وئبن نەججار ڤەدگوهێزن .

گۆتنا حەقییێ بێ موجامەلـە ودیارکرنا ڕاسـتییێ ژ وان مەسـەلانە یـێن فەر کو مرۆڤ بیـرا خۆ لـــێ بینتەڤـە وکـاری پـێ بکـەت ل ڤـی زەمـانێ مەسەلـە تێدا ب ناڤ ئێك هلبـووین ، وحولیـسکاتی وموجامەلـــێ جهـێ شیرەتێ وگۆتنا حەقییێ گرتی .

مرۆڤێ داعیه ئەوێ بەرێ خەلکی ددەته رێکا خودێ دڤێت مرۆڤـەکێ خێرخواز ودلفرەه بت ، قەنجییێ د گـەل وی کەسـی بکـەت یـێ خرابـی گەهاندییێ ، دا ئەو ب ڤێ چەندێ ژ خەلکێ دی جودا ببت ، هەر وەسـا دڤێت ئەو گۆتنا حەقییێ ـ ب شێوەیەکێ جـوان وتـازه ـ بـۆ خـۆ بکەتـه دوریشمه ورێباز بێی جوداییێ بێخته ناڤبـەرا مـەزن وبـچویکی ، شـێخی وموریدی ، یان حەتا خۆ ب خۆ وخەلکێ دی .

وگۆتنا وی بۆ حەقییێ هندێ دخوازت ئەو پشتەڤانییا خودان بـاوەران بکەت ، ووان ب سەربێخت .

حەدیسا سیە وسییێ
ب سەرێخستنا خودان باوەران

٣٣ ـ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ ـ رِحِمَهُ اللهُ ـ قَالَ : بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ جَالِسٌ وَمَعَهُ أَصْحَابُهُ ، وَقَعَ رَجُلٌ بِأَبِي بَكْرٍ ، فَآذَاهُ فَصَمَتَ عَنْهُ أَبُو بَكْرٍ ، ثُمَّ آذَاهُ الثَّانِيَةَ فَصَمَتَ عَنْهُ أَبُو بَكْرٍ ، ثُمَّ آذَاهُ الثَّالِثَةَ فَانْتَصَرَ مِنْهُ أَبُو بَكْرٍ ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ حِينَ انْتَصَرَ أَبُو بَكْرٍ ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ : أَوَجَدْتَ عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ : ﴿ **نَزَلَ مَلَكٌ مِنْ السَّمَاءِ يُكَذِّبُهُ بِمَا قَالَ لَكَ ، فَلَمَّا انْتَصَرْتَ وَقَعَ الشَّيْطَانُ ، فَلَمْ أَكُنْ لأَجْلِسَ إِذْ وَقَعَ الشَّيْطَانُ** ﴾ رواه أبو داود .

سەعیدێ کوڕێ موسەییبی ـ خودێ ڕەحمێ پێ ببەت ـ دبێژت : جارەکێ دەمێ پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ د ناڤ هەڤالێن خۆ دا یێ ڕوینشتی ، زەلامەکی گۆتنەکا سەقەت گۆتە ئەبوو بەکری وی پێ نەخۆش بوو ، بەلێ ئەبوو بەکری بەرسڤا وی نەدا ، پاشی جارەکا دی وی نەخۆشی گەهاندە ئەبوو بەکری وئەبوو بەکری بەرسڤا وی نەدا ، وجارا سییێ وی نەخۆشی گەهاندە ئەبوو بەکری ئینا ئەبوو بەکری بەرسڤا وی دا ، هنگی پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ ژ وێرێ ڕابوو ، ئینا ئەبوو بەکری گۆتێ : ئەی پێغەمبەرێ خودێ دلێ تە ژ من ما ؟ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆتێ : ﴿ **ملیاکەتەك ژ عەسمانی هاتەخوار ئەو درەوین**

دەردئێخست دەمێ وی ئەو ئاخفتن دگۆتنە تە ، دەمێ تە بەرسڤا وی دای، شەیتان ئامادە بوو ، ڤێجا بۆ من نەبوو ئەز ل وی جهی روینم یێ شەیتان لێ ئامادە بت ﴾ ئەبوو داوود ڤەدگوهێزت .

پشتەڤانییا خودان باوەران و ب سەرئێخستنا وان کارەکێ مەزنە ، مرۆڤێ داعیە وێ بەندکێ پێ دپارێزت یا وی وبراییێن وی دگەهینتە ئێك ، وئەگەر ئەوێ خۆ بێ دەنگ کر وپشتەڤانییا براییێن خۆ نەکر وبەرەڤانی ژ وان نەکر هنگی ئەو دێ بێ ئەمرییا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ کەت دەمێ دبێژت : ﴿ **أنصر أخاك ظالماً أو مظلوماً ـ پشتەڤانییا برایێ خۆ بکە ، یێ زۆردار بت یان زۆرداری لێ بێتەکرن** ﴾ .

وگومان تێدا نینە ئەگەر وی پشتەڤانییا برایێ خۆ کر وئەو ب سەر وان ئێخست یێن غەیبەتا وی بکەت وبهاڤێتێ ، ئەو دێ بتە ئەگەرا هندێ کو شەیتان پاشڤە بچت ، وفێلبازییا وی پویچ ببت ، و ژ لایەکێ دی ڤە تۆڤێ خرابییێ کێم ببت وپەیوەندی د ناڤبەرا وی وبراییێن وی دا چاك ببت، وئەڤ چەندە دەعوێ ب بها لێ دکەت .

وئەڤ مەسەلا مە بەحس ژێ کری ئیشارەتێ ددەتە مەسەلەکا دی یا گرنگ ئەو ژی ژینگەها گازیکەرییە یا ئەو د ناڤ دا دژیت .

حەدیسا سیە وچاری
ژینگەها گازیکەری

٣٤ ـ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ عَنْ النَّبِيِّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَالَ : ﴿ **كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ إِنْسَانًا ، ثُمَّ خَرَجَ يَسْأَلُ ، فَأَتَى رَاهِبًا فَسَأَلَهُ ، فَقَالَ لَهُ : هَلْ مِنْ تَوْبَةٍ ؟ قَالَ : لا ، فَقَتَلَهُ ، فَجَعَلَ يَسْأَلُ ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ : ائْتِ قَرْيَةَ كَذَا وَكَذَا ، فَأَدْرَكَهُ الْمَوْتُ ، فَنَأَى بِصَدْرِهِ نَحْوَهَا ، فَاخْتَصَمَتْ فِيهِ مَلائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلائِكَةُ الْعَذَابِ ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى هَذِهِ : أَنْ تَقَرَّبِي ، وَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى هَذِهِ : أَنْ تَبَاعَدِي ، وَقَالَ : قِيسُوا مَا بَيْنَهُمَا ، فَوُجِدَ إِلَى هَذِهِ أَقْرَبَ بِشِبْرٍ فَغُفِرَ لَهُ** ﴾ رواه البخاري ومسلم .

ئەبوو سەعیدێ خودری ـ خودێ ژێ رازیبت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **د ناڤ ئسرائیلییان دا زەلامەك هەبوو نۆت ونەهـ مرۆڤ کوشت بوون ، پاشی دەرکەفت بۆ خۆ پسیارێ بکەت ، ئینا هاتە نك عیبادەتکەرەکی وپسیار ژێ کر : ئەرێ تەوبە بۆ من هەیە ؟ وی گۆت : نە ، ئینا وی ئەو ژی کوشت ، ودەرکەفت بۆ خۆ پسیارێ بکەت ، زەلامەکی گۆتێ : هەرە فلان گوندی ، ئینا مرن ڤێرا گەهشت ، ووی سنگێ خۆ ب نك وی گوندی ڤە لێدا ، ڤێجا ملیاکەتێن رەحمێ وییێن عەزابێ د دەر حەقا وی داب هەڤرکی چوون ، ئینا خودێ وەحی بۆ ڤی**

گوندی هنارت کو نێزیك ببه ، ووەحی بۆ ڤی گوندی هنارت کو دویر بکەڤە ، وگۆت : د ناڤبەرا هەردووان دا بپیڤن ، وان دیت ئەو بسوهتەکێ پتر یێ نێزیکی ڤییە ، ئینا گونەهێن وی هاتنە ژێبرن ﴾ بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن .

مەعنا : ڕابوونا گازیکەری ب چاککرنا وی جهی یێ ئەو لێ دژیت کارەکێ گەلەك فەر وگرنگە ، ب تایبەتی ئەگەر ئەو ل دەسپێکا کارێ خۆ یێ دەعەوی بت ، وئەگەر ئەو نەشیا وێ چەندێ بکەت دڤێت ئەو خۆ ژ جهێ خۆ یێ خراب ڤەگوهێزتە جهەکێ باش یێ چاکی وباشی لێ بەلاڤ .

وئەڤ حەدیسە دەلیلەکێ ب هێزە ل سەر ڤێ گۆتنا من گۆتی ، چونکی ئیشارەتەك تێدا هاتییە کو مرۆڤێ تۆبەکەر دڤێت وی جهی ووان سەر وبەران بهێلت یێن ئەو بەری هنگی ل دەمێ گونەهکارییێ ل سەر ، وخۆ ڤەگوهێزتە جهەکێ دی ، وخۆ ب تشتەکێ دی ڤە موژیل بکەت .

و ژ تشتێن پێتڤی کو بێتە زانین : ڕێبازا گازیکەرییە .

حەدیسا سیە وپێنجیێ

ڕێبازا گازیکەری

٣٥ ـ عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ عَامِرُ بْنُ وَاثِلَةَ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَأَتَاهُ رَجُلٌ ، فَقَالَ : مَا كَانَ النَّبِيُّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ يُسِرُّ إِلَيْكَ ؟ قَالَ : فَغَضِبَ ، وَقَالَ : مَا كَانَ النَّبِيُّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ يُسِرُّ إِلَيَّ شَيْئًا يَكْتُمُهُ النَّاسَ ، غَيْرَ أَنَّهُ قَدْ حَدَّثَنِي بِكَلِمَاتٍ أَرْبَعٍ ، قَالَ : فَقَالَ : مَا هُنَّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ؟ قَالَ : قَالَ : **﴿ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَهُ ، وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ ، وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ آوَى مُحْدِثًا ، وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الأَرْضِ ﴾** رواه مسلم .

عامرێ کوڕێ واثلەی دبێژت : ئەز ل نك عەلییێ کوڕێ ئەبوو طالبی بووم زەلامەك هاتە نك ، وگۆتێ : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ چ تشتێ نهێنی بۆ تە دگۆت ؟ ئینا ئەو عێجز بوو وگۆت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ چ تشت نەدگۆتە من یێ نەگۆتبا خەلکی ، بەلێ وی چار پەیڤ بۆ من گۆتبوون ، گۆتێ : ئەو چنە ئەی (أمير المؤمنين) ؟ گۆت : وی گۆت : **﴿ خودێ لەعنەت ل وی کرییە یێ لەعنەت ل بابێ خۆ کری ، وخودێ لەعنەت ل وی کرییە یێ قوربانی بۆ ئێکی ژبلی خودێ ڤەکوژت، وخودێ لەعنەت ل وی کرییە یێ بیدعەچیەکی بحەوینت ،**

وخودىٚ لەعنەت ل وى كیيە يىٚ نيشانێن عەردى ڤەگوهێزت ﴾ موسلم ڤەدگوهێزت .

وئەڤـ حەديسە د گەل كورتيیا پەیڤێن وىٚ بناخـەیىٚ رێـبازا گازیكـەرى بۆ وى ئاشكەرا دكەت وكانىٚ ئەو گازییا خۆ دىٚ ل سەر چ ئاڤـا كـەت ، وكانىٚ ئەو مافێن دين ل سەر هاتییە ئاڤاكرن چنە .

پەیڤا ئێكىٚ : مافىٚ نەفسىٚ بنەجـهـ دكەت .

يا دووىٚ : مافىٚ تەوحيدىٚ .

يا سییىٚ : مافىٚ عيبادەتى .

يا چارىٚ : مافىٚ كەسێن دى .

ڤێجا هەچییىٚ مافىٚ خۆ بپـارێزت ، ومـافىٚ تەوحيـدا خـودىٚ ، ومـافىٚ عـيبادەتى ، ومافىٚ خەلكى ژى بـپـارێـزت ، ئەو رێبازا وى پێكهـات ، و ب كارئينانا وى جوان بوو . و ل بيرئينانا ڤان هەر چار مەسـەلێن گـشتى وگازيكرن بۆ ب جهئينانا وان كارەكىٚ ب ساناهى نينە وەكى هندەك هزر دكـەن ، بـەلكى ئـەو كـارەكىٚ ب زەحمەتـە بـارا پتـر ژ ژيـیىٚ داعيـەى ڤەدگرت هێشتا ئەو نەشـياى هنـدەكىٚ ژىٚ ژ سـەر خـۆ راكـەت ، ڤێجـا هەچییىٚ پشت بدەتە ڤىٚ رێـبـازا ئاشكەرا وڤان مەسەلێن ژێگۆتى ب پشت گوهـ ڤە لــىٚ بدەت و ب هندەك تشتێن بىٚ بها بگوهۆرت پێتڤییـە ل سـەر وى ئەو وبارە هزرا خۆ د كارىٚ خۆ دا بكەت .

وپێخەمەت ڤىٚ چەندىٚ شارەزایيیا گازيكەرى ىٚ دڤێت .

حەدیسا سیە وشەشێ
شارەزاییا گازیکەری

٣٦ ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ عَنْ النَّبِيِّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ أَنَّهُ قَالَ : ﴿ **لا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ** ﴾ رواه البخاري ومسلم .

ئەبوو هورەیرە ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەی ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **ژ کونەکێ خودان باوەر دو جاران نائێتە گەستن** ﴾ بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن .

مرۆڤی ئەگەر کارەك کر و ب سەربۆرٍ بۆ وی ئاشکەرا بوو کو ئەڤی کاری چو مفا تێدا نینن ، ئەرێ ئەو هەر دێ مینت وی کاری کەت ؟

ئەگەر هەر ما مەعنا وێ ئەوە ئەو یێ شارەزا وتێگەهشتی نینە ، ژ خۆ ئەگەر وی ئەو کار هێلا مەعنا وێ ئەوە وی باوەری وشارەزاییی وتێگەهشتنەکا مەزن هەیە .

وحەدیسا بۆری مەتەلەکە پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ئینای ، دا هشیاری وخۆپاراستنا خودان باوەری ئاشکەرا بکەت ، ودا دیار بکەت کو باوەرییا خودان باوەری ناهێلت ئەو وان خرابییان بکەت یێن زیانا وی تێدا هەی ، وهەر جارەکا ئەو تێکەفت وتشتەکێ وەسا کر ، هەر زوی ئەو پەشێمان دبت و ل خۆ دزڤرت وتۆبە دکەت ، و ژ تمامییا تۆبا وی

ئەوە ئەو يێ هشيار بت دا جارەكا دی تويشی وی كاری نەبتەڤە ، وەكـی وی كەسی يێ دەستێ خۆ دكەتە د كونەكێ ڕا ومـارەك پـێـڤــە ددەت ، ئەو پشتی هنگی جارەكا دی دەستێ خۆ ناكەتـە د وێ كـونێ ڕا ، ژ بـەر ئەوا جارا ئێكی هاتييە سەری .

ومەتەلا داعيەی د ڤێ چەندێ دا وەكی وێ يە ئبن مەسعوود ـ خودێ ژێ رازی بـت ـ دبـێـژت : ((مـرۆڤـێ بەختەوەر ئەوە يێ عەقلی بۆ خۆ ژ هندەكێن دی وەرگرت)) .

ڤێجا پا چاوايە يێ نەفسا وی وەعزی ل وی دكەت وئەو مفايی بۆ خـۆ ژێ وەرنەگرت ؟

و ژ وان كاران يێن شارەزايی وتێگەهشتنا داعيەی زێدە دكەن : بەلايا گازيكەرييە .

حەدیسا سیه وحەفتێ

بەلایا گازیکەری

٣٧ ـ عَنْ خَبَّابِ بْنِ الأَرَتِّ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : شَكَوْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَهُ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ ، قُلْنَا لَهُ : أَلا تَسْتَنْصِرُ لَنَا ؟ أَلا تَدْعُو اللَّهَ لَنَا ؟ قَالَ : ﴿ كَانَ الرَّجُلُ فِيمَنْ قَبْلَكُمْ يُحْفَرُ لَهُ فِي الأَرْضِ ، فَيُجْعَلُ فِيهِ ، فَيُجَاءُ بِالْمِنْشَارِ ، فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيُشَقُّ بِاثْنَتَيْنِ ، وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ ، وَيُمْشَطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ لَحْمِهِ مِنْ عَظْمٍ أَوْ عَصَبٍ ، وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ ، وَاللَّهِ لَيُتِمَّنَّ هَذَا الأَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ لا يَخَافُ إِلا اللَّهَ ، أَوْ الذِّئْبَ عَلَى غَنَمِهِ ، وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ ﴾ رواه البخاري .

خەبابێ كورێ ئەرەتتی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : مە گازندەیا خۆ گەهاندە پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ وئەوی ل بەر سیبەرا كەعبێ عەبایێ خۆ ڕائێخست بوو وخۆ ل سەر درێژ كربوو ، مە گۆتێ : ئەرێ تو دوعایەكێ بۆ مە ژ خودێ ناكەی ئەو مە ب سەر بێخت ؟ وی گۆت : **﴿ د ناڤ مللەتێن بەری هەوە دا زەلامەك دئینا خەندەكەك بۆ وی د عەردی دا دكۆلا ، وئەو دكرە تێدا ، ومشارەك دئینا وددانا سەر سەرێ وی وئەو دكرە دو فلق ، وڤێ چەندێ ئەو ژ دینێ وی نەددا پاش ، و ب شەیێن ئاسنی چەرمێ وی دائێتە شەكرن حەتا گۆشت**

ژ هەستی وگەهان ڤەدبوو ، وڤـێ چـەنـدێ ئەو ژ دینێ وی نەددا پاش ، وئەز ب خودێ کەمە خــودێ ڤــی دیـنـی دێ تـمام کەت حەتا سویار ژ صەنعائێ دچـتـە حەضرەمەوتێ وئەو ژ تشتەکی ناترست ژبلی خودێ ، وگورگی ل سەر پەزێ خـۆ ، بەلـــێ هـوین لـەزێ دکـەن ﴾ بوخـاری ڤەدگوهێزت .

ب هاتنـا بـەلایێ مرۆڤـێ لاواز ژ یـێ ب هێـز جـودا دبـت ، ویـێ تێگەهشتی ژ یـێ کـێـم فام دئێتە ڤاڤارتن ، وەکی خودایێ مەزن دبێژت : ﴿ الم . أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لا يُفْتَنُونَ . وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّـذِينَ مِـنْ قَـبْـلِـهِـمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّـذِيـنَ صَـدَقُـوا وَلَـيَـعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴾ (العنکبوت : ١-٣) .

بـەلا مـرۆڤـێ داعیە زێدە دکـەت وکـێم ناکـەت ، ومفـایی ـ ل نـك خودێ ـ دگەهینتێ نەکو زیانێ ، وئەو بۆ حەژێکەرێ خودێ وپێغەمبـەری تشتەکێ فەرە ، وەکی پێغەمبەی ـ سلاڤ لـێ بن ـ گـۆتی : ﴿ إن البلايـا أسرع إلى من يحبني من السيل إلى منتهاه ـ هـنـدی بـەلانـە بۆ وی یێ حەز ژ من بکەت ب لـەزترن بۆ وی ژ لـەهییێ بۆ دویماهییا وێ ﴾[1] .

وئەڤ جـەرباندنا ب بەلایێ سونەتا خودێ یە د پێغەمبەر وچـاکان دا ، و د وان ژی دا یێن بۆ رێکـا خـودێ گـازی دکـەن ل درێـژییا زەمـانی ، وقورئان وسوننەت ژ وان سەرهاتییان یا تژییە یـێن ڤـێ چـەندێ ئاشـکەرا دکەن ، وصەبرا ل سەر بەلایێ (کەیفیەت) پێ دڤێت نە (کەمییەت) .

---

(١) ئبن حببان ڤێ حەدیسێ ڤەدگوهێزت .

حەدیسا سیە وهەشتێ
چاوایی نە چەندی

٣٨ ـ عَنْ ثَوْبَانَ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ : ﴿ **يُوشِكُ الأُمَمُ أَنْ تَدَاعَى عَلَيْكُمْ كَمَا تَدَاعَى الأَكَلَةُ إِلَى قَصْعَتِهَا** ﴾ فَقَالَ قَائِلٌ : وَمِنْ قِلَّةٍ نَحْنُ يَوْمَئِذٍ ؟ قَالَ : ﴿ **بَلْ أَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ كَثِيرٌ ، وَلَكِنَّكُمْ غُثَاءٌ كَغُثَاءِ السَّيْلِ ، وَلَيَنْزَعَنَّ اللَّهُ مِنْ صُدُورِ عَدُوِّكُمْ الْمَهَابَةَ مِنْكُمْ ، وَلَيَقْذِفَنَّ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ الْوَهْنَ** ﴾ فَقَالَ قَائِلٌ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! وَمَا الْوَهْنُ ؟ قَالَ : ﴿ **حُبُّ الدُّنْيَا وَكَرَاهِيَةُ الْمَوْتِ** ﴾ رواه أبو داود .

ثەوبان ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **نێزیکە مللەت ب هەوە داجرِیێن وەکی خورا ل سفرێ دادجرِیێن** ﴾ مرۆڤەکی گۆت : هنگی ئەم دکێمین لەوا ؟ وی گۆت : ﴿ **نە هوین هنگی گەلەکن ، بەلێ هوین کەفن وەکی کەفا ب سەر لەهییێ دکەڤت ، وخودێ ترسا هەوە ژ دلێن دوژمنێ هەوە دێ ئینتە دەر، وخودێ لاوازییێ دێ هاڤێتە دلێن هەوە** ﴾ وی گۆت : ئەی پێغەمبەرێ خودێ ، لاوازی چیە ؟ گۆت : ﴿ **ئەو ڤیانا دنیایێ ونەڤیانا مرنێ یە** ﴾ ئەبوو داوود ڤەدگوهێزت .

ئەگەر ئەم خەمێ ژ چەندێ وگەلەكییێ بخۆین دێ وەكی وێ كەفێ لێ ئێین یا ب سەر لەهییێ دكەڤت ، چونكی كەلەكیا بێ تێگەهشتن وزانین وپەروەردە زیانا وێ یا مسۆگەرە ، چونكی ئەو دفن بلندی وغورووریێ پەیدا دكەت ، وئەو رێكا نە قەبویلكرنا حەقییێ یە ، وژێك جودابوون وفاشلی وشكەستنە ، وبەلكی ئەڤە مەعنا گۆتنا پێغەمبەری بت ـ سلاڤ لێ بن ـ دەمێ گۆتی : ﴿ **ولا يغلب إثنا عشر ألف من قلة** ــ دوازە هزار ژ بەر كێمییێ نائێنە شكندن ﴾ مەعنا : ئەڤ هژمارە یا كێم نینە، بەكی ئەو گەلەكە ، پا بۆچی ئەڤ گەلەكییە دێ شكێت ؟

شكەستنا مە ژ بەر هندێ یە چونكی مە پویتە ب لایێ رەسەن ژ ئیسلامێ نەكرییە كو تەوحیدا خودێ یە ، وداعیە ل سەر هندێ نەهاتینە پەروەردەكرن كو ئەو مافان بزانن وئەركان ب جە بینن ، ڤێجا ئەو لاواز بوون ، وسست بوون ، ومانە ل پاشییا كاروانی پشتی كو ئەو ل بەراهییێ بوون ، وبێ هێز بوون پشتی هێزدارییا خۆ .

ڤێجا ئەگەر داعیە ب دورستی بێتە پەروەردەكرن ، و ل سەر مەنهەجێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ب رێڤە بچت ، بێ گومان ئەو دێ گەهتە ئارمانجا بلندتر .

حەدیسا سیە ونەهێ
ئارمانجا بلندتر یا گازیکەری

٣٩ ـ عَنْ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ أَنَّ النَّبِيَّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَالَ : ﴿ لَنْ يَهْلَكَ النَّاسُ حَتَّى يُعْذِرُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ ﴾ رواه أحمد وأبو داود .

زەلامەك ژ صەحابییێن پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : **﴿ مرۆڤ ناچنە هیلاكێ حەتا خۆ هەژی وێ چەندێ نەكەن وعوزرێ نەدەنە وی یێ وان دبەتە هیلاكێ ﴾** ئەحمەد وئەبوو داوود ڤەدگوهێزن .

یا خودێ ژ مە دڤێت ئەوە ئەم ل سەر مەنهەجێ دورست بچین ، ڤێجا ئەگەر ئەم گەهشتینە سەرفەرازی وسەركەفتنێ ئەو قەنجییەك ژ نك خودێ، ئەگەر نە ئەو مە عوزرا خۆ ل نك خودێ ڤەدیت وئەم ب واجبێ خۆ یێ دورست رابووین .

ل سەر ڤی بناخەیی مە چو حەق ل سەر خودێ نینە كو ئەو مە ب سەر بێخت و د ژینا مە دا دوژمنێ مە بشكێنت ، نە .. بەلكی ئەو واجبێ مە ژ سەر خۆ راكری رێكێ بۆ وێ سەركەفتنێ خۆش بكەت ئەوا عەیالێ مە یان یێن د دویڤ وان دا دئێن دبینن ، و د دیرۆكا ئیسلامێ دا مەزنترین عیبرەت بۆ مە هەنە . وگۆتنا خودێ ئەوا دبێژتێ پێغەمبەرێ

خۆ ژ ڤێ یه دەمــێ دبێــژت : ﴿ وَإِنْ مَـا نُرِيَنَّـكَ بَعْـضَ الَّـذِي نَعِـدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ ـ بەلکی ئەم هندەکێ ژ وێ نیشا تە بدەین یا ئەم ژڤانی پێ ددەینە وان ، یان ژی تە بمرینین ، یا ل ســەر تە گەهاندنە وحسێب ل سەر مەیە ﴾ (الرعد : ٤٠) .

وئەڤە دەرسەکا مەزنە بۆ مرۆڤێن بۆ رێکا خودێ گازی دکەن ، دا ئەو وێ بزانن یا بۆ وان ویا ل سەر وان ، ڤێجا دا ئەو ل خــودایێ خــۆ بزڤــڕن وتــۆبــە بــکــەن وقەستا مەنهەجێ پێغەمبەرێ خۆ ـ سلاڤ لــێ بن ـ بکەن ، و ب هەمی دەڤێ خۆ بێژن : ئەم موسلمانین وبەس !

حەدیسا چلێ
ئەم موسلمانین وبەس

٤٠ ـ عَنْ الْحَارِثَ الأَشْعَرِيَّ ـ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ـ أَنَّ النَّبِيَّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ قَالَ : ﴿ **إِنَّ اللَّهَ أَمَرَ يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ ، أَنْ يَعْمَلَ بِهَا ، وَيَأْمُرَ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنْ يَعْمَلُوا بِهَا ، وَإِنَّهُ كَادَ أَنْ يُبْطِئَ بِهَا ، فَقَالَ عِيسَى : إِنَّ اللَّهَ أَمَرَكَ بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ ، لِتَعْمَلَ بِهَا ، وَتَأْمُرَ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنْ يَعْمَلُوا بِهَا ، فَإِمَّا أَنْ تَأْمُرَهُمْ ، وَإِمَّا أَنْ آمُرَهُمْ ، فَقَالَ يَحْيَى : أَخْشَى إِنْ سَبَقْتَنِي بِهَا أَنْ يُخْسَفَ بِي ، أَوْ أُعَذَّبَ ، فَجَمَعَ النَّاسَ فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ ، فَامْتَلأَ الْمَسْجِدُ ، وَتَعَدَّوْا عَلَى الشُّرَفِ ، فَقَالَ : إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ أَنْ أَعْمَلَ بِهِنَّ ، وَآمُرَكُمْ أَنْ تَعْمَلُوا بِهِنَّ ، أَوَّلُهُنَّ : أَنْ تَعْبُدُوا اللَّهَ وَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ، وَإِنَّ مَثَلَ مَنْ أَشْرَكَ بِاللَّهِ كَمَثَلِ رَجُلٍ اشْتَرَى عَبْدًا مِنْ خَالِصِ مَالِهِ بِذَهَبٍ ، أَوْ وَرِقٍ ، فَقَالَ : هَذِهِ دَارِي ، وَهَذَا عَمَلِي ، فَاعْمَلْ ، وَأَدِّ إِلَيَّ ، فَكَانَ يَعْمَلُ وَيُؤَدِّي إِلَى غَيْرِ سَيِّدِهِ ، فَأَيُّكُمْ يَرْضَى أَنْ يَكُونَ عَبْدُهُ كَذَلِكَ ؟ وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَكُمْ بِالصَّلاةِ ، فَإِذَا صَلَّيْتُمْ فَلا تَلْتَفِتُوا ، فَإِنَّ اللَّهَ يَنْصِبُ وَجْهَهُ لِوَجْهِ عَبْدِهِ فِي صَلاتِهِ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ ، وَآمُرُكُمْ بِالصِّيَامِ ، فَإِنَّ مَثَلَ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ فِي عِصَابَةٍ مَعَهُ صُرَّةٌ فِيهَا مِسْكٌ ، فَكُلُّهُمْ يَعْجَبُ أَوْ يُعْجِبُهُ رِيحُهَا ، وَإِنَّ رِيحَ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ ، وَآمُرُكُمْ بِالصَّدَقَةِ ،**

فَإِنَّ مَثَلَ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَسَرَهُ الْعَدُوُّ ، فَأَوْثَقُوا يَدَهُ إِلَى عُنُقِهِ ، وَقَدَّمُوهُ لِيَضْرِبُوا عُنُقَهُ ، فَقَالَ : أَنَا أَفْدِيهِ مِنْكُمْ بِالْقَلِيلِ وَالْكَثِيرِ ، فَفَدَى نَفْسَهُ مِنْهُمْ ، وَآمُرُكُمْ أَنْ تَذْكُرُوا اللَّهَ ، فَإِنَّ مَثَلَ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ خَرَجَ الْعَدُوُّ فِي أَثَرِهِ سِرَاعًا ، حَتَّى إِذَا أَتَى عَلَى حِصْنٍ حَصِينٍ ، فَأَحْرَزَ نَفْسَهُ مِنْهُمْ ، كَذَلِكَ الْعَبْدُ لا يُحْرِزُ نَفْسَهُ مِنْ الشَّيْطَانِ إِلا بِذِكْرِ اللَّهِ ﴾ .

قَالَ النَّبِيُّ ـ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ : ﴿ **وَأَنَا آمُرُكُمْ بِخَمْسٍ اللَّهُ أَمَرَنِي بِهِنَّ : السَّمْعُ ، وَالطَّاعَةُ ، وَالْجِهَادُ ، وَالْهِجْرَةُ ، وَالْجَمَاعَةُ ، فَإِنَّهُ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ قِيدَ شِبْرٍ فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَةَ الإِسْلامِ مِنْ عُنُقِهِ إِلا أَنْ يَرْجِعَ ، وَمَنْ ادَّعَى دَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ فَإِنَّهُ مِنْ جُثَا جَهَنَّمَ ﴾ فَقَالَ** رَجُلٌ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! وَإِنْ صَلَّى وَصَامَ ؟ قَالَ : ﴿ **وَإِنْ صَلَّى وَصَامَ ، فَادْعُوا بِدَعْوَى اللَّهِ الَّذِي سَمَّاكُمْ الْمُسْلِمِينَ الْمُؤْمِنِينَ عِبَادَ اللَّهِ ﴾** رواه أحمد والترمذي .

حارثێ ئەشعەری ـ خودێ ژێ رازی بت ـ دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ **خودێ فەرمان ب پێنج پەیڤان ل یەحیایێ کورێ زەکەرییای کر دا ئەو کاری پێ بکەت وفەرمانێ ل ئسرائیلییان بکەت ئەو ژی کاری پێ بکەن ، ونێزیك بوو ئەو خۆ گیرۆ بکەت ، ئینا عیسای گۆتێ : خودێ فەرمان ب پێنج پەیڤان ل تە کرییە دا تو کاری پێ بکەی وبێژییە ئسرائیلییان ئەو ژی کاری پێ بکەن ، ڤێجا یان تو ڤان پەیڤان بۆ وان بێژە یان ئەز دێ بۆ بێژم ، یەحیای گۆت : ئەز دترسم**

ئەگەر تو بەری من ڕاکەی خەسف ل مـن بێتـە کـرن ، یـان ئـەز بێمـە عەزابدان ، لـەو وی خەلك ل (بەیتولمەقدسێ) کـۆمکرن حەتا مزگەفت تژی بووی وخەلـك ل سەر سیڤاندان ژی ڕوینشتـن ، یەحیای گۆتە وان : خودێ فەرمان ب پێنج پەیڤان ل من کرییە کو ئەز کاری پێ بکەم وئەز فەرمانێ ل هەوە دکەم کو هوین ژی کاری پێ بکەن . یا ئێکێ : کو هوین پەرستنا خودێ بکەن وچو شریکان بۆ وی چێ نەکەن ، ومەتەلا وی یێ شریکەکی بۆ خودێ بدانت وەکی مەتەلا وی زەلامییە یێ عەبدەکی بـۆ خۆ ژ مالـێ خۆ بکڕت وبێژتێ : ئەڤە مالا منە وئەڤە کارێ منە ، ڤێجا تو کاری بۆ من بکە ، ڤێجا ئەو ڕابت کاری بکەت وتـشتێ بێتـە دەسـتان بـبـەت بدەتە کەسەکێ دی ، ئەرێ کی ژ هەوە یێ ڕازییە عەبدێ وی ب ڤی ڕەنگی بت ؟ وخودێ فەرمان ب نڤێژێ ل هەوە کرییە ، ڤێجا ئەگەر هەوە نڤێژکر هوین ل خۆ نەزڤڕن ، چـونکی خـودێ بـەرێ خـۆ ددەتـە عەبدێ خۆ دەمێ ئەو د نڤێژێ دا هنـدی ئـەو ل خـۆ نـەزڤڕت . وئـەز فەرمانێ ب ڕۆژییێ ل هەوە دکەم ، وهندی مەتەلا وییە وەکی مەتەلا وی زەلامییە یێ د ناڤـ کـۆمـەکا مرۆڤان دا بت وئامانەکێ مسکێ ڤێ بت ، ڤێجا کـەیفا هەمییان ب وی بێـت ، یـان ب بێهنـا وێ مـسکێ بێـت ، وهندی بێنا ڕۆژیگرییە ل نك خـودێ ژ یـا مـسکی خۆشـتـرە . وئـەز فەرمانێ ب دانا خێران ل هەوە دکەم ، وهنـدی مەتـەلا وێ یـە وەکـی مەتەلا وی زەلامییە یێ دوژمنـی ئێخـسیـرکری ، ودەسـت وپییـێن وی گرێداین وبری دا سەرێ وی ببڕن ، ڤێجا ئەو بێژت : ئـەز ب مالـەکێ کێم وبێ بـۆش دێ خـۆ ژ هەوە کڕم ، ڤێجا ئەو خۆ ژ وان بکڕت . وئەز

فەرمانێ ل هەوە دکەم کو هـوین زکـرێ خـودێ بکـەن ، ومەتـەلا وێ وەکی مەتەلا وی زەلامییە یێ دوژمن ب لـەز بدەنـە ب دویـڤ ڤــە ، وئــەو بچت خۆ د ئاسێگەهەکا موکم ڤە ئاسێ بکەت ، عـەبـد ژی یــێ وەسایـە ئەگەر ب زکرێ خـودێ نـەبت ئـەو نەشـێت خـۆ ژ شـەیتانی بپارێزت ﴾ .

پـێـغـەمـبـەری ـ سلاڤـ لـێ بن ـ گۆت: ﴿ **وئەز فەرمانێ ب پێنجان ل هەوە دکەم خودێ فـەرمان ب وان ل مـن کـرییــە : ب گوهـداری وگوهدانێ ، و ب جیهادێ ، و ب مشەختبوونێ ، وکو خۆ بدەنە د گەل ئێك ، چونکی هەر کەسەکێ بهۆستەکێ خۆ نەدەتە د گەل کۆمێ ئەو وی وەریسێ ئیسلامێ ژ ستۆیێ خۆ کر حەتا ئەو نەزڤـڕتەڤە . وهەچییـێ ب گازییا جاهلییەتێ گازی بکەت ئەو ژ کۆما جەهنەمێ یە ﴾ .**

ئینا زەلامەکی گۆت : ئەگەر خۆ ئەو نڤێژان بکەت ورۆژییان بگـرت ژی ؟ پێغەمبەری ـ سلاڤـ لـێ بن ـ گۆت : ﴿ **ئەگـەر خـۆ ئـەو نڤـێـژان بکەت ورۆژییان بگرت ژی وبـێـژت : ئــەز موسلمانـم ، ڤێجا هوین ب گازییا وی خودایی گازی بکەن یێ ناڤێ هەوە کرییە موسلمانێن خودان باوەر وعەبدێن خودێ** ﴾ ئەحمەد وترمذی ڤەدگوهێزن .

ڤـێ حـەدیـسـێ گەلـەك بابەتێن گرنگ تێدا هەنە ، وتشتێ مە دڤێـت ل ڤێرێ بەحس ژێ بکەین دویماهییا وێ یە : ﴿ **ڤێجا هوین ب گازییا وی خودایی گازی بکەن یێ ناڤێ هـەوە کرییـە موسـلمانێن خـودان بـاوەر وعەبدێن خودێ ﴾ .**

(شيخ الإسلام ابن تيميه) ژ هندەك زانايێن پێشییێ ڤەدگوهێزت ، كو گۆتییه : ((ئەز نزانم كیژ نعمەت مەزنتره ؟ كو خودێ بەرێ من دایه ئیسلامێ ، یان ئەز ژ ڤان بیدعه ودلچوونان دویر كریم ، وخودێ د قورئانێ دا ناڤێ مه كرییه موسلمان وخودان باوەر وعەبدێن خودێ ، ڤێجا ئەم بەرێ خۆ ژ وان ناڤان وەرناگێڕینه وان ناڤان یێن هندەك مرۆڤان ژ نوی دەرێخستین ، و ل خۆ كرین بێی خودێ تشتەكی پێ بینته خوارێ)) .

ڤێجا ئەگەر مه ئەڤ چەنده زانی وئەم تێگەهشتین ئیسلاما مه دێ زڤڕته زەلالییا خۆ یا دەسپێكێ ، وگازییا مه بۆ ڕێكا خودێ دێ بته ڕێكەكا پاك وبلند نه كو ئارمانج .

بەلێ .. گازی ودەعوە ڕێكا پەرستن وتەوحیدا خودێ یه ، وەكی خودایێ مەزن دبێژت : ﴿ **وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالأِنْسَ إِلالِيَعْبُدُونِ** ـ ئەجنه ومرۆڤ من نەئافراندینه ئەگەر بۆ هندێ نەبت دا ئەو پەرستنا من بكەن ﴾ (الذريات : ٥٦) .

وئەڤە مەسەلەكا گرنگە د ڕێكا وی كەسی دا یێ قەستا خودێ دكەت وئەو ل بەر گەلەك ژ وان كەسان بەرزە دبت یێن زانین ژ سەركانیێن وێ یێن دورست وەرنەگرتی ، ڤێجا مەسەله ل بەر وی شێلی بووی وڕێك دبته ئارمانج وئارمانج دبته ڕێك !

پاشگۆتن

گازی بۆ ڕێکا خودێ شەرەفەکا مەزنـە ب پالـدان وڕوینـشتنێ وبـێ زحمەت ئەو ب دەست مرۆڤی ناکەڤت ! بـەلکـی ئـەو ب زانینا ب مـفـا و ب کارێ چاك ، و ب دویکەفتنا دورست ، وتـێـگـەهـشـتـنـا کـویـر ب دەست مرۆڤی دکەڤت ، ئەڤە هەمی د گەل نەرم وحـەلیبیا د شـێوەیێ گۆتن ووەعزکرنێ دا ..

وئەڤا بۆری یا من نڤیسی چپکەکە ژ دەریایەکێ ، بۆ بیرئینانا نەفسا خۆ پاشی یا برایێن خۆ وئومەتێ هەمییێ من نڤیـسییە ، ڤێجـا ئەگـەر ئـەز یـێ دورست بم ئەو ژ خودێ یە ، وئەگەر ئەز یێ خەلەت بم ئەو ژ نەفسا مـن وشەیتانییە ، داخوازا من ئەو خودێ ل مە ببۆرت ، وحەمد وسوپاسـی بـۆ خودێ بن خودایێ هەمی چێکرییان .

ناڤەرۆك

بەرپەڕ	بابەت
٥	پێشگۆتن
٧	حەدیسا ئێكێ : بناخەیێ هەمی كاران
٩	حەدیسا دوویێ :شەرمزارییا وسلمانان
١١	حەدیسا سییێ :هەڤڕكی و ژێك جودابوون
١٣	حەدیسا چارێ :ژێكڤەبوونا ئوممەتێ
١٥	حەدیسا پێنجێ : ڕێك چیە ؟
١٨	حەدیسا شەشێ :ئاشكەراكرنا ڕێكێ
٢٠	حەدیسا حەفتێ :ڕێنیشانێن ڕێكێ
٢٢	حەدیسا هەشتێ :تشتێ ڤەبڕ
٢٤	حەدیسا نەهێ : خێر هەر دێ مینت
٢٦	حەدیسا دەهێ : چاكی وچاكسازی
٢٨	حەدیسا یازدێ : یەكتاپەڕێسییا خودێ
٣٠	حەدیسا دوازدێ : دویكەفتنا كیتابێ وسوننەتێ
٣٢	حەدیسا سێزدێ : خۆپاككرن
٣٤	حەیسا چاردێ : تبیعەتێ دینی
٣٥	حەدیسا پازدێ : دەسپێكا خەلەل وسستییێ
٣٧	حەدیسا شازدێ : ئەگەرا خەلەلێ
٣٩	حەدیسا هەڤدێ : چارەیا خەلەلێ
٤١	حەدیسا هەژدێ : ئەو واقعێ مە دژیت
٤٣	حەدیسا نۆزدێ : مافێن موسلمانی

٤٥	حەيسا بيستێ : دەسپێكا گازيكەرى
٤٧	حەديسا بيست وئێكێ : گرنگييا هەڤالينييێ
٤٩	حەديسا بيست ودووێ : ڕاگرتنا گازييێ
٥١	حەديسا بيست وسييێ : ئەخلاقێ گازيكەرى
٥٣	حەديسا بيست وچارێ : شويرها گازييێ
٥٥	حەديسا بيست وپێنجێ : پيڤانا كاروباران
٥٧	حەديسا بيست وشەشێ : ڕێكا پەروەردەكرنێ
٥٩	حەديسا بيست وحەفتێ : جوداهى دناڤبەرا گۆتن وكريارێ دا
٦١	حەديسا بيست وهەشتێ : هوويربينى وڕژدييا گازيكەرى
٦٣	حەديسا بيست ونەهێ : بهايێ دەمى
٦٥	حەديسا سيهێ : وان ب دەست خۆ بێخە
٦٧	حەديسا سيه وئێكێ : فتنا گازيكەرى
٦٩	حەديسا سيه ودووێ : ئاشكەرارنا گازيكەرى بۆ حەقييێ
٧١	حەديسا سيه وسييێ : ب سەرێخستنا خودان باوەران
٧٣	حەديسا سيه وچارێ : ژينگەها گازيكەرى
٧٥	حەديسا سيه وپێنجێ : ڕێبازا گازيكەرى
٧٧	حەديسا سيه وشەشێ : شارەزاييا گازيكەرى
٧٩	حەديسا سيه وحەفتێ : بەلايا گازيكەرى
٨١	حەديسا سيه وهەشتێ : چاوايى نە چەندى
٨٣	حەديسا سيه ونەهێ : ئارمانجا بلندتر يا گازيكەرى
٨٥	حەديسا چلێ : ئەم موسلمانين وبەس
٩٠	پاشگۆتن